

**Tulosraportti**  
**Sairaanhoitajaliiton laadullisesta koronakyselystä 2020**

**Sairaanhoitajien tunnelmat koronapandemian  
ensimmäisen aallon keskellä**

*”Tuntuu, että ainoa, mikä on varmaa, on epävarmuus.”*

**Julkaistu Sairaanhoitajaliiton verkkosivuilla 3.11.2020**

**Lisätietoja:**

**Nina Hahtela, [nina.hahtela@sairaanhoitajat.fi](mailto:nina.hahtela@sairaanhoitajat.fi)**

**Liisa Karhe, [liisa.karhe@sairaanhoitajat.fi](mailto:liisa.karhe@sairaanhoitajat.fi)**

## Sisältö

<b>1. Kyselyn tarkoitus</b> .....	<b>3</b>
<b>2. Kyselyn toteutus</b> .....	<b>3</b>
<b>3. Vastaajat</b> .....	<b>3</b>
<b>4. Aineisto ja analysointi</b> .....	<b>3</b>
<b>5. Tulokset</b> .....	<b>3</b>
<b>5.1 Sairaanhoidajien tunnelmat</b> .....	<b>3</b>
<b>5.11 Pelko</b> .....	<b>3</b>
a) Pelko joutua uhraamaan itsensä ja läheisensä toisten puolesta työssään	
b) Pelko oman työn hallinnan menettämisestä	
c) Pelko hoitovirheestä kiireessä, kaaoksessa tai uudessa työssä	
d) Pelko omien voimien loppumisesta kaaoksen keskellä työpaikalla ja kotona	
e) Pelko siitä, mitä koronapandemia jättää jälkeensä	
<b>5.12 Huoli</b> .....	<b>7</b>
a) Huoli omasta jaksamisesta	
b) Huoli henkilösuojainten riittävydestä	
c) Huoli tartunnan vaarasta ja tartuttajana toimimisesta	
d) Huoli potilasturvallisuudesta	
e) Huoli työkaverien jaksamisesta ja henkilöresurssien riittävydestä	
<b>5.13 Ahdistus</b> .....	<b>11</b>
a) Ahdistaa, kun ei tiedä, mitä on edessä	
b) Ahdistaa ristiriitaisen tiedon tulva	
c) Ahdistaa eettinen ristiriita	
d) Ahdistaa riittämätön työsuojelu	
e) Ahdistaa siirto uuteen työhön riittämättömällä perehdytyksellä	
f) Ahdistaa tunnelma työpaikalla	
<b>5.14 Syyllisyys</b> .....	<b>16</b>
a) Sairaanhoidajat syyllistivät itse itseään	
b) Sairaanhoidajia syyllistettiin tartunnoista	
c) Sairaanhoidajia syyllistettiin sairastumisesta COVID-19-infektioon	
d) Sairaanhoidajia syyllistettiin siitä, kun palvelu ei pelaa	
e) Sairaanhoidajia syyllistettiin joustamattomuudesta	
<b>5.15 Yhdessä tästä selvitään</b> .....	<b>20</b>
a) Työyhteisön vertaistuki auttoi jaksamaan	
b) Moniammatillinen yhteistyö loi hyvää henkeä	
c) Yhteistyö laajeni yli rajojen	
d) Esihenkilöiden yhteistyöhaaste vaativaa tunteiden ääripäissä	
e) Hyvän johtamisen merkitys korostui	
f) Yhteistyöhön kuulutettiin myös kansalaisia ja potilaita	
<b>5.16 Ammattiylpeys</b> .....	<b>23</b>
a) Ylpeitä hienosta ammatistaan	

- b) Ammattiylpeyden ja pelon ristiriita
- c) Ylpeitä omista kollegoistaan

**5.17 Alanvaihto mielessä ..... 25**

- a) Sairaanhoidajat olivat valmiiksi väsyneitä jatkuvien resurssisäästöjen ja henkilöstövajeen takia
- b) Sairaanhoidajien oman ja läheisten terveyden uhraaminen oli liian paljon vaadittu
- c) Sairaanhoidajien oman päätösvallan menettäminen työssä uhkasi paitsi työn myös koko elämän hallintaa
- d) Johtamisen ongelmat korostuivat, kun olisi tarvittu selkeää ja välittävää johtamista
- e) Suojainpula ja epäselvä ohjeistus vei pohjan työturvallisuudelta
- f) Naisvaltaisen alan arvostus näyttäytyy palkassa

**5.2 Tunnelmia varjostaneet ja valaisseet mielentilat ..... 35**

5.21 Epävarmuus, epätietoisuus, hallinnan tunteen puute, turvattomuus sekä arvotuksen puute varjostivat kielteisiä tunnelmia

5.22 Usko, toivo ja rauha valaisivat tunnelmia myönteisiksi

## **1. Kyselyn tarkoitus**

Tämän kyselyn tarkoituksena oli ensisijaisesti tarjota sairaanhoitajille ja heidän esihenkilöilleen kanava, johon voi purkaa tunnelmiaan Suomen ja koko maailman terveydenhuoltoon uhkaavan pandemiakriisin keskellä. Samalla saimme laadullista tietoa sairaanhoitajien tunnelmista ja niistä hoitotyöhön vaikuttavista asioista, joita vastaajat halusivat nostaa esiin. Tavoitteena Sairaanhoitajaliitolla oli seurata sairaanhoitajien jaksamista ja työtä ja saada tietoon niitä asioita, joita on tärkeää viedä eteenpäin päättäjille ja julkiseen keskusteluun.

## **2. Kyselyn toteutus**

Kyselyn toteutettiin laadullisena kyselynä webropolin kautta. Kysely aukaistiin 17.3.2020. Viimeinen pandemian ensimmäisen aallon vastaus sinne kirjattiin 19.6.2020. Kysely on edelleen avoinna toisen aallon kokemuksia varten.

Kyselylinkkiä jaettiin Sairaanhoitajaliiton jäsenkirjeissä ja tiedotteissa, verkkosivuilla sekä sosiaalisessa mediassa.

Kyselyssä oli taustatietokysymysten (ikä, ammatti, työpaikka esim. sairaala, terveyskeskus jne., työskentelysektori) lisäksi vastaajia pyydettiin kuvaamaan tunnelmiaan ja esiin nostamia asioita: "Tunnelmiani koronavirusepidemian keskellä työssäsi? Mitä asioita haluat nostaa esiin?"

## **3. Vastaajat**

Kyselyyn kirjasi tunnelmiaan yhteensä 1493 sairaanhoitajaa aikavälillä 19.6.2020. Vastaajista suurin osa oli sairaanhoitajia (84 %). Lisäksi vastaajista oli 6 % terveydenhoitajia, 2 % kättilöitä, 2 % ensihoitajia, 6 % esihenkilöitä ja 3 % alan opiskelijoita joko sijaisina tai harjoittelujaksolla. Lisäksi 6 % vastaajista oli erilaisissa terveydenhuollon tehtävissä toimivia sairaanhoitajia sekä lähihoitajia (1 %). Suurin osa (83 %) vastaajista työskenteli julkisella sektorilla ja 46 % sairaalassa. Vastaajista työskenteli yksityisellä sektorilla 15 %, ikäihmisten palveluissa 16 %, terveyskeskuksissa 12 % ja avovastaanottopalveluissa 7 %.

Tuloksia kuvattaessa puhutaan sairaanhoitajista, joilla tarkoitetaan kaikkia vastaajia, ellei erikseen kuvata esihenkilöiden tunnelmia.

## **4. Aineisto ja analysointi**

Kirjoitettua tekstiä oli yhteensä noin 122500 sanaa ja webropol-perusraportin tekstiä (Arial 12) 388 sivua. Laadullisesta aineistosta etsittiin tunnelmia kuvanneet teemat sekä läpileikkaavat teemat, jotka kuvasivat sairaanhoitajien tunnelmia.

## **5. Tulokset**

### **5.1 Sairaanhoitajien tunnelmat**

#### **5.12 Pelko**

Sairaanhoitajat pelkäsivät, koska he eivät tienneet, mitä on edessä. Pelottavaa oli ajatella, että oma ja läheisten terveys oli uhattuna. Sairaanhoitajat pelkäsivät samalla omien resurssiensa riittävydestä sekä työn hallinnan, osaamisen ja potilasturvallisuuden puolesta.

## a) Pelko joutua uhraamaan itsensä ja läheisensä toisten puolesta työssään

Sairaanhoitajat kuvasivat, että on pelottavaa, kun he joutuivat laittamaan pakon edessä oman terveytensä alttiiksi työssään, eikä vain omaa vaan myös läheistensä terveyden ja jopa koko elämän. Tämä tuntui sairaanhoitajista mahdottomalta vaatimukselta ja monet käyttivät tässä yhteydessä termiä uhrautuminen. Sairaanhoitajat kokivat, vaikka heidän eettinen velvoitteensa on hoitaa potilaita, niin velvoite oli suuressa ristiriidassa sen kanssa, että samalla alisuojautuneena tulee vaarantamaan oman myös potilaiden turvallisuuden.

- *”Pelottaa ihan vietävästi. Työskentelen teholla ja pelkään että sairastun itse ja tartutan myös perheeni. Olen miettinyt jopa kuolemaa, teenkö työtä henkeni uhalla? Miten lasteni käy, jos sairastun tai kuolen.*
- *”On tunne, että meidät hoitajat heitetään leijonille ja meidät uhrataan. Mitään korvauksia ei saa, kukaan ei välitä eikä kukaan kuule pelkoamme ja tuskaamme. Olemme välttämätön paha ja rahareikä, mutta silti tässä tilanteessa jokainen huutaa meitä apuun. Kestämätön tilanne.”*
- *”Pelottaa ihan älyttömästi mennä joka päivä töihin. Pelottaa itseni terveyden puolesta mutta myös läheisten puolesta. En antaisi ikinä itselleni anteeksi, jos joku läheinen menehtyisi koronaan siksi, että minä levitin taudin työpaikaltani tämän typerän työn vuoksi. Pelottaa myös siksi, että itse ei voi päättää vaan minut voidaan pakottaa hengenvaaralliseen työhön.”*
- *”Työtahti kiireistä ja työt lisääntyvät koko ajan. Suojavaatteet vähissä, eivätkä ne vähäiset suojaa lainkaan. Kerrottiin jo, että jatkossa sadetakit ja vinyylikäsinet. Kasvoille paperi/kartonkiset niittisuojat. Allergiset reaktiot ym. Sitten toivotaan, ettei sairaanhoitajat vain sairastuisi. Itku tässä hommassa pääsee. Vaikka kuinka tätä työtä rakastaa, pelkään terveyteni pettävän kokonaan.”*

## b) Pelko oman työn hallinnan menettämisestä

Sairaanhoitajilla on korkea ammattitaito, mutta yhtäkkiä keskellä kriisiä, he kokivat, etteivät he tiedäkään, miten toimitaan. Tähän johti osaltaan suojainpulan seurauksena syntynyt ohjeistuksen sekamelska. Sairaanhoitajat olivat epä tietoisia, mitä ohjeita milloinkin piti noudattaa. Ohjeet eivät aina tukeneet sairaanhoitajien käsitystä siitä, mikä on näyttöön perustuvaa toimintaa, vaan ne kuulostivat ennemminkin epätoivoisilta yrittäyksiltä korvata asianmukaisia suojaimia.

- *”... johtavalta lääkäriltä tuli tiistaina tällainen viesti: henkilösuojusten riittävyys palveluasumisen yksiköissä pyritään turvaamaan. Valmistautukaa kuitenkin myös improvisoimaan, suu-nenäsuojus maski syntyy nopeasti talouspaperista, niiteistä ja kuminauhoista. Hyvissä käsissä on ikäihmisten ja hoitajien suojaus. Luulen että kun korona pandemia joskus saadaan loppumaan, ei monikaan asukkaamme ole enää hengissä. Jos astmaatikkona säilyn tästä hengissä, vaihdan varmasti alaa.”*
- *”Nyt ohjeita tekee ja päivittää monta tahoa ja jopa virheellistä ohjeistusta on esim. suojavaatteiden käytössä ja riisumisessa. Jopa ihmiset, joilla ei ole mitään tietoa asioista ohjeistavat alaisia ja pakko totella periaatteella, koska käsky tulee johtajalta.*

*Hygieniahoitajalle täysi työ oikaista ohjeita ja yrittää ohjata ihmisiä, jotka toimivat pelossa ja paniikissa.”*

Toinen syy sairaanhoitajien pelkoon työn hallinnan menettämisestä oli pelko siirrosta tehtäviin, joita ei osaa eikä ole mahdollista oppia lyhyessä ajassa. Erityisesti sairaanhoitajat mainitsivat tehohoitotyöhön siirrot. Tehohoitotyötä ja laitteita on mahdoton oppia tunneissa, päivissä tai viikoissa.

- *”Ahdistus, pelko, epätietoisuus. Lähitulevaisuudessa toisiin, aivan uusiin työtehtäviin siirtymisestä aiheuttaa ahdistusta työyhteisössä. Työpaikalla on myös pelkoa riittämättömästä suojautumisesta ja siitä että myös itse sairastuu tai tartuttaa taudin läheisiin.”*
- *”Haluaisin jäädä lasteni kanssa 4 seinän sisälle, paeta kotiin tätä tuntematonta tulevaa. Omasta tutusta työpaikasta, päiväkirurgisen yksikön leikkaussalista työpaikka vaihtuu toiselle paikkakunnalle. Eteeni heitetään suuret saappaat. Minusta tulee tehopotilaiden hoitaja. Olen kauhuissani. Pelkään, miten pärjään uudessa vaativassa työssäni.”*
- *”Ohjeet on sekavia ja muuttuvat koko ajan. Huhut kulkevat vauhdilla ja jokainen ”tietää” miten tulisi toimia. En tiedä mihin tulee mennä työvuoron alussa, missä pitää päivän työt tehdä. Pikakoulutus annettu tehon hommiin, mutta kun ei ole koskaan työskennellyt teholla. Pelottaa!”*

Kolmas työnhallintaan liittyvä pelko liittyi sairaanhoitajilla siihen, että työtä on yksinkertaisesti liikaa resursseihin nähden. Tätä ei vähentänyt muualta Euroopasta kantautuvat uutiset.

- *”Eniten kuitenkin ahdistaa uutiset Italiasta ja Espanjasta, joista voi päätellä tulevien kuukausien työmäärää ja raskaita päätöksiä, riittämättömyyttä, joka on mahdollisesti edessä.”*
- *”Omaksuttavaa on niin valtavasti. Jatkovasti joudun tukeutumaan työkavereihin. Syö itsetuntoa, kun ei pystykään itsenäisesti työskentelemään, kuten omalla työpaikalla. Välillä asiat ovat niin vieraita, etten ymmärrä mistä puhutaan. Jatkovasti pelkään, milloin sattuu kamala virhe, sillä vastuu on suuri.”*

### **c) Pelko hoitovirheestä kiireessä, kaaoksessa tai uudessa työssä**

Sairaanhoitajan työssä hoitovirheet saattavat merkitä potilaiden hengen vaarantumista, mitä kukaan vastuullinen sairaanhoitaja ei halua. Sairaanhoitajat pelkäsivät potilasturvallisuuden puolesta jo pelkästään pandemian hallitsemattoman leviämisen kannalta, mutta myös oman työn hallinnan menettämisen myötä.

- *”Uhka joutua toisiin työtehtäviin, yhtäkkisesti, kuormittaa. Töihin, joista ei ole yhtään kokemusta tai 20 vuotta sitten tehnyt. Ahdistavaa kuulla muualta: 'kun korona iskee päälle, joudutte tekin tekemään sitten kaikkea'. Herättää pelkoa, jos vahingossa aiheutan osaamattomuudellani virheen ja menetän ammattini jopa mielenterveyden. Jos uuvun, haen sairasloman. Henkinen paine on kova.”*
- *”En halua kontolleni hoitovirheitä, se tietää tuhoa sairaanhoitajuudelleni. Pelkään mitä on edessä. Suojavaatteita ei ole, kaikki loppu ennen kuin edes kunnan epidemia on taloon edes*

*tullut. Käsidesejä on kadonnut taivaan tietämättömille. Pelkään, että sairastun ja sairastutan perheeni. Olen niin pettynyt tähän kaikkeen, unelma-ammattiin leikkaussalissa, esimiehiini ja työnantajaan.”*

- *”Päivät ovat järkyttävää kaaosta ja tulipalojen sammuttamista. Pelkään, milloin paljastuu iso joku hoitovirhe. Meitä on vain kaksi sairaanhoitajaa, 120 asiakasta per naama. Yksityisyrittäjä ei palkkaa lisää, koska nyt katsotaan, kuinka kauan me sairaanhoitajat venymme.”*

#### **d) Pelko omien voimien loppumisesta kaaoksen keskellä työpaikalla ja kotona**

Sairanhoitajat pelkäsivät, miten he kestävät. He olivat huolissaan omasta jaksamisestaan. Myös lähiesihenkilöt olivat huolissaan henkilökuntansa jaksamisesta mutta myös omasta jaksamisestaan. Työhallinnan menettämisen ja hoitovirheiden pelko murensivat sairaanhoitajien jaksamista. Jossain paikoin kaaos oli sairaanhoitajien mukaan läsnä ja toisaalla sairaanhoitajat pelkäsivät kaaoksen olevan tulossa.

- *”Pelkään, etten jaksa sitä kaikkea kuolemaa. Että me tehdään kaikkemme ja ollaan töissä kellon ympäri ja ihmiset vaan kuolee.”*
- *”Pelottaa, että oma psyyke ei tule kestäämään edessä väistämättä olevia priorisointeja, riittämättömyyttä, kiirettä, inhimillistä kärsimystä -kaaosta.”*
- *”Tilanne on ollut kaaottinen jo ennen epidemian alkua, joten pelkään mitä se tulee olemaan jatkossa.”*
- *”Ohjeet ovat sekavia. Maskeja ei ole, eikä kyllä muitakaan suoja. Kaikki hanskoista ja käsideseistä lähtien on lukkojen takana, koska niitä on kadonnut. Pelottaa sekasorto. Meillä ollut keikalla oireileva koronaan sairastunut ja tiedotus on naurettavaa!”*
- *”Lähiesimiehenä toimiessani koen riittämättömyyden tunnetta päivittäin. Yksiköiden etäisyydet suuret, joka ei mahdollista päivittäistä läsnäoloa yksiköissä. Henkilökunta tekee arvokasta työtä, heidän panostaan ei johtoportaassa arvosteta eikä kiitosta heille kuulu. Odotukset esimiehiä kohtaan ovat kohtuuttomat ja halu vaihtaa työpaikkaa kasvaa koko ajan uskomattomasta tiimistä tai asukkaiden palautteesta huolimatta. Kohta en enää jaksa.”*

Sairanhoitajien pelkoon kaaoksesta liittyi myös se, he eivät aina luottaneet esihenkilöiden tahtoon toimia sairaanhoitajien hyväksi ja parhaalla mahdollisella tavalla. Sairanhoitajat kokivat, ettei kukaan hallitse kokonaisuutta. Sairanhoitajat tarvitsivat esihenkilöiden tuen ja välittämisen kriisitilanteessa. Ilman tätä sairaanhoitajat saattoivat kokea olevansa vain pelinappuloita, joiden turvallisuus ei kiinnostanut ketään. Tämä loi lisää epävarmuutta muutenkin epävarmaan tilanteeseen. Sairanhoitajat kuuluttivat selkeää ja rehellistä johtamista.

- *”Pelottaa että työnantajalta saatu tieto suojaimien riittävydestä ja suojaavuudesta ei pidä paikkaansa. Työnantajan huono tiedottaminen lisää epäluuloa työnantajaa kohtaan. Pelottaa, että työnantaja on valmis surutta uhraamaan työntekijän terveyden ja kuvittelee, että se otetaan hymyssä suin vastaan ja ovella on jonossa tulossa uusia teho-osaajia tilalle. Omassa sairaalassa osa esimiehistä härskisti valmis uhraamaan työntekijöiden terveyden epäasiallisilla suojaimilla.”*

- *"Ei minkäänlaista suunnitelmaa tulevan varalle. Esimiehillä hälläväliä-asenne, " ei se tänne tule". Pelottaa perheen ja oman itseni puolesta."*
- *"Pelottaa eniten se, ettei sairaanhoitohenkilöstön hyvinvoinnista/ terveydestä välitä kukaan. On kuin olisimme muuttuneet liikaa palkkaa vaativista tyhjäntoimittajista hoitokoneiksi, meitä käsitellään resurssina - massana joka oman terveytensä uhalla sitoutetaan muiden hoitamiseen. Riskiryhmässä olevat hoitajat isketään töihin riskistä piittaamatta, tämä on törkeä epäkohta. Tietääkseni minulla ei ole velvollisuutta kuolla muiden puolesta."*

#### **e) Pelko siitä, mitä koronapandemia jättää jälkeensä**

Sairaanhoitajat kuvasivat myös pelkoaan siitä, mitä koronapandemian jälkeen on edessä. Aiheuttaako kallis koronahoitoa säästöpainetta, mikä heijastuu vääjäämättä sairaanhoitajiin ja heidän resursseihinsa. Sairaanhoitajat pelkäsivät, millainen hoitovelka on edessä, kun kiireettömiä tai kiireettömäksi luokiteltuja hoitoja jää rästiin. He miettivät myös, kuinka moni jättää alan tämän kaiken jälkeen.

- *"Pelkään mitä tämän jälkeen, kun hintalappuja aletaan katsomaan. Montako paikkaa jätetään täyttämättä ja painetaan vähemmällä väellä, kun kunta alkaa säästää. Mistä muualta köyhät kunnat tämän rahoittaa kun hoitajien selkänahasta tai vähentämällä esimiehiä."*
- *"Itse koen, että psykiatrisen potilaan tarvitsevat kohtaamista, eikä kuukausi kaupalla kestävä etäkontakti riitä. Pelkään mitä on tulossa syksyllä, kun omat potilaat voivat huonommin ja työttömyyden, alkoholismin vuoksi potilasmäärä lisääntyy."*
- *"Pelkään kuinka moni hoitaja palaa loppuun, ja kuinka suuri kato alalla käy, kunhan tämä kriisi saadaan selätettyä. Vai saadaanko?"*

#### **5.12 Huoli**

Sairaanhoitajien huolet sekoittuivat osin samoin asioihin kuin pelotkin. Useimmiten sairaanhoitajat kertoivat olevansa huolissaan omasta ja läheistensä turvallisuudesta ja jaksamisesta sekä omasta ja kollegoidensa jaksamisesta sekä potilaiden/asukkaiden tai heikompiensa turvallisuudesta. Nämä huolet kietoutuivat paljolti suuren huolen ympärille, riittääkö suojaimet ja saanko suojautua riittävän hyvin.

- *"Epämääräisyys - tilanteen vakavuus - suojarusteiden puuttuminen hoidon porrastuksen eri tasoilta aiheuttaa huolta ja pelkoa. Kun asiat olisivat kunnossa, henkilöstön olisi helpompaa toimia. Perusasioissa on nyt hämminkiä. Ylätaso ei tiedä mitä käytännössä tehdään. Henkilöstö on vastuullista, onhan johtokin?"*
- *"Työturvallisuus on työnantajan vastuulla."*

#### **a) Huoli omasta jaksamisesta**

Sairaanhoitajien huoli huomisesta liittyi pitkälti siihen, että koronaviruspandemian järkyttävät vaikutukset terveydenhuoltoon olivat jokaisen nähtävissä muualta maailmasta. Huoli siitä, että Suomessakin ajaudutaan samanlaisiin hallitsemattomiin tilanteisiin, sai sairaanhoitajat



murehtimaan sitä, miten he tulevat jaksamaan sen kaiken läpi. Taustalla on huoli, miten tilanne hallitaan vai hallitaanko lainkaan. Pelkkä epävarmuudessa eläminen heikensi jaksamista.

- *”Miten kauan jaksan, kun tähän saakka on jo menty täysillä pitkään.”*
- *”Miten jaksaa, jos joutuu tekemään pitkiä päiviä? Miten omat lapset pärjäävät? Saisiko lopulta myös palkassa arvostusta tärkeään työhön vai jääkö epidemian varjoon...ei edelleenkään varaa. Tästä huolimatta pyrin hoitamaan vanhuksia parhaani mukaan ja huolehtia etten tartuttaisi.”*
- *”Huolestuttaa oma jaksaminen. Omassa työpaikassa suunniteltu tehtävänsiirtoja muihin yksikköihin esim. päivystykseen. Ei tietoa keitä nämä siirrot koskevat, kun ei kerrota. Mietityttää arjen pyörittäminen, jos velvoitetaankin päivätyöstä kolmivuorotyöhön. Ensinnäkin lapsilla ei ole vuorohoitoa, joten en todellakaan tiedä miten vuorotyökuvio onnistuisi.”*
- *”Pitkällä tähtäimellä huoli myös omasta henkisestä jaksamisesta.”*

Sairaanhoitajat olivat huolissaan, missä kohtaa heidän oma paineensietokykynsä pettää ja missä tulee venymiselle ja kestäkyvyille raja vastaan. He kysyivät, kuka ottaa siitä vastuun.

- *”Olen huolissani myös omasta paineensietokyvystäni, elämässä on menossa paljon muitakin asioita, jotka aiheuttavat huolta.”*
- *”Viime viikolla tuli vielä tieto siitä, ettei lomaa saa välttämättä pitää, eivätkä lomat toteudu ainakaan toivottuina ajankohtina, jotka oli keväällä jo vahvistettu. Koen itseni joinain päivinä erittäin masentuneeksi, olen huolissani jaksamisestani, tunnen syyllisyyttä siitä, etten osaa toimia tämän paremmin tässä vaikeassa tilanteessa. Minussa on herännyt katkeruus päättäjiä kohtaan, jotka eivät ole tehneet mitään hoitajien työssäjaksamisen eteen. Lisäksi viime päivinä minulla on alkanut olla jo itsetuhoisia ajatuksia.”*

## **b) Huoli henkilösuojainten ja tarvikkeiden riittävydestä**

Sairaanhoitajat kantoivat huolta henkilösuojainten ja tarvikkeiden ja resurssien loppumisesta. Monin paikoin suojaimia ei ollut alun perinkään, tai niitä oli vähän. Suojainten käyttöä rajoitettiin niiden loppumisen pelossa. Huolta lisäsi se, että suojaimien ympärille kietoutui salamyhkäisyyden varjo. Niiden käyttöön liittyi paljon epämääräisiä ohjeita, kieltoja ja salailua. Tämä oli omiaan herättämään huolta ja epäluottamusta.

- *”Suurin huolenaihe on se, että koko ajan luullut, että työpaikallani isohkossa sairaalassa on pandemiavarasto. No ei ole, hanskoista lähtien kaikki loppumassa. Ilmeisesti kanyloinnitkin tehtävä ilman suojakäsineitä, ainakin näin ohjeistettu. Kuinka suuri vaara on, että muut eristystä vaativat bakteerit leviävät, kun ei ole välineitä millä suojautua. Aivan järkyttävää.”*
- *”Huoli suojarusteista on suuri, ja tuntuu että ohjeistukset muuttuvat löyhempään suuntaan sitä mukaa, kun suojarusteet loppuvat.”*
- *”Huoli suojainten loppumisesta (meitä on kielletty käyttämästä tiettyjä suojaimia), huoli omasta ja läheisten tartuntariskistä, huoli omasta jaksamisesta, sillä työvuorolistat ovat aivan kohtuuttomia ja huonosti suunniteltuja.”*

- *”Sekavat ohjeet ja niiden puute. Esimiehet palaveeraavat, eivätkä tiedota suoraan mitään...kukaan ei pidä ohjia käsissään. Kaikki on ns salamyhkäistä, kuka kuulee mitäkin joltain, eikä mikään ole varmaa tai selvää.”*

### **c) Huoli tartunnan vaarasta ja tartuttajana toimimisesta**

Sairaanhoitajat olivat huolissaan paitsi omasta tartunnanmahdollisuudesta myös siitä, että he voivat toimia tietämättään tartuttajina, jos heillä ei ole mahdollisuutta suojata toisia. Sairaanhoitajat kantoivat huolta siitä, mitä seurauksia tartunnalla voi olla heille tai heidän läheisilleen tai potilaille/asiakkaille/asukkaille. Sairastumis- ja tartuttamishuoli ei olisi läheskään niin suuri, jos asianmukaisia henkilösuojaimia olisi ollut tarvitseville käytettävissä. Sairaanhoitajat kuvasivat myös, että eivät päässeet useinkaan testeihin eivätkä aina ohjeistuksen mukaiseen karanteeniin. Karanteenikäytännöt tuntuivat vaihtelevan työnantajittain. Erityisen huolissaan olivat itse riskiryhmään kuuluvat sairaanhoitajat tai sellaiset, keillä oli riskiryhmään kuuluvia läheisiä.

- *”Huolestuttaa, kuinka paljon virus leviää ihan vaan sen vuoksi, että testejä ei tehdä, eikä tartuntaketjuja sen vuoksi voida katkaista.”*
- *”Huolettaa myös mahdollisuudet päästä testeihin lievillä oireilla.”*
- *”Sekava ja ärsyyntynyt. Huoli on kova asiakkaiden, työkavereiden ja oman perheen puolesta, kun ilman suojavarusteita hoidetaan kaikki, jotka eivät oireile. Pelko muiden tartuttamisesta. Ohjeistuksia tulee päivittäin uusia, ei pysy perässä ja se turhauttaa. Kollegoja karanteenissa, luulisi että tulisi halvemaksi käyttää niitä suusuojaimia kuin altistaa kaikki vahingossa.”*
- *”Kollegoita sairastuu - ja saattaa myös menehtyä. Terveystieteiden henkilökuntaa pitäisi testata tehokkaammin. Miksi ei ole laitettu karanteeniin kaikkia, jotka tulevat matkoilta. Itse riskiryhmäläisenä palaan töihin 2 vkon sairauslomalta. Toivotaan että pysyn terveenä. Ja ylipäätään hengissä.”*
- *”Hoitajat elävät jatkuvassa ahdistuksessa siitä, milloin joku heistä/meistä tartuttaa koronan tietämättään hoidettavaan vanhukseen. En haluaisi ajatella sitä päivää, kun riittämättömien resurssien vuoksi meistä hoitajista ensimmäinen jonkun tietämättään työssään tartuttaa eikä tartunnan saanut siitä selviä. Tämä on jo hätähuuto. Antakaa meille hoitamiseen välineet.”*

### **d) Huoli potilasturvallisuudesta**

Sairaanhoitajia huoletti potilasturvallisuus, jos resurssit eivät riitä siihen, että riittävää apua ehdittäisiin antaa. Potilaiden/asiakkaiden/asukkaiden hoidon tarve ei katoa mihinkään, vaikka koronapandemian aikana ei pystytäkään jatkamaan kaikkea kiireetöntä hoitoa. Sairaanhoitajat murehtivat, kuka pitää heikompiensa puolia. Potilasturvallisuus huoletti alisuojautumisen takia erityisesti niitä, jotka olivat työssään tekemisissä riskiryhmiin kuuluvien potilaiden, asiakkaiden tai asukkaiden kanssa.

- *”Huoli potilasturvallisuudesta, mikä ilman koronaakin on hoitajien vähentämisen vuoksi välillä niin ja näin. Kun henkilökuntaa sairastuu ja osastolla paljon sijaisia, opiskelijoita.*

*Kuormittaa hirvittävän paljon vakituista henkilökuntaa, uusien ja kokemattomien perehdyttäminen jää vähiin.”*

- *”Syöpäpotilaat ovat erityisessä riskissä saada infektioita, koska heidän valkosoluarvonsa laskevat hoitojen vuoksi. Kysyin esimieheltä, saanko käyttää omia maskeja suojatakseni itseäni ja potilaita, niin en kuulema saa. Huoli on suuri, potilaan ja oma terveyskin on suuressa vaarassa.”*
- *”Enemmän on huoli meidän asukkaista - jos tilanne pahenee saavatko he tasavertaista hoitoa ottaen huomioon heidän ikänsä, terveydentilansa ja asemansa yhteiskunnassa.”*

### **e) Huoli työkaverien jaksamisesta ja henkilöressurssien riittävydestä**

Sairaanhoitajien huoli oli yhteinen. Jos yksi ei jaksa, siitä tulee kaikkien huoli. Sairaslomalle tai karanteeniin jäävän tilalle pitää saada toinen. Jos toista ei saada, kaatuu työmäärä jäljelle jäävien harteille. Kun työntekijöistä oli jo pulaa monin paikoin muutenkin, olisi tarvittu kaikki työkuntoisina riviin.

- *”Lisäksi kannan huolta muiden jaksamisesta ja hyvinvoinnista. Vakavia kasvoja ja itkuisia silmiä näkyy joka päivä. Yritän ottaa siis päivän kerrallaan ja antaa paljon tukea muille. Olemme kaikki osastosta ja työtehtävästä riippumatta samassa veneessä.”*

Esihenkilöt kertoivat olevansa huolissaan työntekijöidensä jaksamisesta. He myös viestivät, että heidänkään huoliaan ei aina kuulla, vaan ylempi johto ottaa riskejä vetämällä henkilöstömäärät säästöjen nimissä minimiin. Seuraukset huolestuttavat vastaajia.

- *”Olen huolissani työntekijöiden jaksamisesta. Odottaminen on raskasta. Milloin se iskee? Ohjeita tulee jatkuvasti lisää. Hyvä niin, mutta kuinka pystyn valvomaan, että niitä noudatetaan? Olenko syytteessä kuolemantuottamuksesta, jos palvelukotiin tulee korona? Huoli on valtava ja se ahdistaa.”*
- *”Iso huoli työntekijöiden jaksamisesta ja siitä onko riittävästi henkilökuntaa, jotta hoidolliset perusasiat pystytään turvaamaan. Stressitason nouseminen yli sietokynnyksen, riski virheisiin kasvaa, hoidon laatu kärsii. Jatkuvan epävarmuuden sietäminen. Kuinka kauan hoitajat vielä jaksaa..?”*
- *”Hoitajamitoituksen ja esimiehenä huolen hoitajien jaksamisesta. Olen itse nyt ollut tekemässä hoitotyötä, kun tilanne on niin vaatinut. Minua huolestuttaa puhe siitä, että menemme minimiin, vaikka keikkalaisia olisi tarjolla puutoksiin. Nyt ei ole säästämisen paikka taikka kilpailun paikka siitä, kuka hoitaa eniten ja vähemmällä resursseilla. Nyt on kyse potilasturvallisuudesta, jaksamisesta ja siitä, että meillä on edelleen hoitajia alalla, kun tämä kaikki on ohi. Hyvää hygieniaa on haastavaa noudattaa, jos hommat tehdään kiireessä. Olen ylpeä hoitajista ja he joustavat, mutta tilanne on pelottava, haastava, ja olen huolissani siitä, että jossakin vaiheessa se seinä tulee vastaan.”*
- *”Yhtään potilasta ei vielä ole, mutta jo nyt on pulaa väestä. Ensimmäiset irtisanoutumiset ovat jo käsittelyssä. Huoli on henkilökunnasta, kun suojaimien metsästys on tosi vaikeaa. Oma sairaalamme tuntuu olleen vähän myöhässä tässä varustelussa.”*

## 5.13 Ahdistus

### a) Ahdisti, kun ei tiedä, mitä on edessä

Pelon ja huolen lisäksi sairaanhoitajat kuvailivat tunnelmiaan usein sanalla ahdistaa. Ahdistusta synnytti, että ammattilaisina ei sairaanhoitajat voineetkaan tukeutua näyttöön perustuvaan tietoon, ammattitaitoon ja asianmukaisiin varusteisiin. Sairaanhoitajat kuvasivat tunnelmiaan yksinäisiksi, kun yritettiin varautua edessä olevaan taisteluun tuntematonta vihollista vastaan.

- *”Olen nyt metsästännyt kaiken mahdollisen tiedon ihan itse. Oman organisaation infektiohoitajalta, thl:n sivuilta ja kiitos koronawebinaarista. Tiedän vieläkin liian vähän ja huolestuttaa ohjata siksi meidän tiimiä. Yksinäinen olo. Vastuu painaa ja tiedän että oikea taistelu on vasta edessä.”*
- *”Ahdistunut ja stressaantunut olo. Huoli omasta ja työkavereiden jaksamisesta. Kaikki oikeudet on poljettu maan tasalle ja itsensä pitää altistaa koronapotilaita hoitaessa. Töihin voidaan heittää muihin yksiköihin, kuten sairaalaan, jos tilanne niin vaatii. Ahdistaa, kun ei tiedä tulevasta. Koko ajan täytyy olla perillä viimeisistä ohjeistuksista, iso vastuu.”*

Odottaminen ja epätietoisuus ahdistivat sekä sairaanhoitajia että esihenkilöitä. Tulevaisuuteen oli vaikea varautua, kuten ammattilainen yleensä tekee. Nyt oli ilmassa liian paljon epävarmuustekijöitä.

- *”Ahdistaa ”odottaminen” ja epävarmuus. Paikkakunnallani on vielä rauhallinen tilanne, mutta kyllähän sitä miettii että milloin rysähtää ja millä voimalla.*
- *Työnantaja vähättelee tilannetta eikä ole ollut millään lailla kiinnostunut työntekijöiden jaksamisesta ja hyvinvoinnista epidemian keskellä.*
- *Julkiselta sektorilta ei ainakaan ole tullut minkäänlaista kädenojennusta jaksamiseen liittyen.*
- *Suojauksia on vähän. Joudutaan säästämään esim suojatakkeja.”*
- *”Epätietoisuus ahdistaa. En tiedä kuinka pitkään jatkan tutussa polikliinisessä työssäni, ja milloin minut siirretään toisiin tehtäviin, joista ei ole minkäänlaista kokemusta. Esimerkiksi osastolla kokisin itseni aivan kädettömäksi, kun en ole osastolla hoitotyötä tehnyt koko urani aikana.”*
- *”Eniten kuitenkin ahdistaa uutiset Italiasta ja Espanjasta, joista voi päätellä tulevien kuukausien työmäärää ja raskaita päätöksiä, riittämättömyyttä, joka on mahdollisesti edessä.”*

### b) Ahdisti ristiriitaisen tiedon tulva

Tiedon tulva oli Suomen tilanteessa myös kaikkien kansalaisten koettavissa. Sairaanhoitajat kokivat, etteivät he enää tiedä mitä ja ketä uskoa, kun eri puolilta tuli erilaisia ohjeita. Lisäksi ohjeita piti osata tulkita oman työn kannalta. Sairaanhoitajat kuvasivatkin, että heidän piti koko ajan pitää itseään ajan tasalla myös median välittämän tiedon osalta. Lähiesihenkilöt jäivät tässä helposti välikäteen. Toiset onnistuivat pitämään henkilöstönsä ajan tasalla, mutta suurin osa vastaajista kuvasi tiedotusta sekavaksi, ristiriitaiseksi ja liian usein vaihtuvaksi.

- *”Työmäärän ja paineen lisääntyminen. Ylemmältä taholta tuleva jatkuva tietotulva alkaa ahdistaa. Lähiesimiehenä alkaa voimavarat olla vähissä, kun tulisi jaksaa tukea henkilöstöä*

*ja samaan aikaan ylemmältä taholta tulee käskytyksenä tehtäviä, jotka pitää olla sinä tai seuraavan päivänä valmiina. ”*

- *”Ohjeiden määrä on valtava eikä väki pysty sisäistämään uusia ohjeita sillä tahdilla mitä niitä tulee. Jos terveydenhuolto ja hoitajat alkavat tehdä sinne päin asioita, monta sairastuu lisää. Valmiita systeemejä tällaisen varalle ei ole ja se ahdistaa. ”*

### **c) Ahdisti eettinen ristiriita**

Sairaanhoitajat kuvasivat myös joutuvansa eettisesti ahdistaviin tilanteisiin. Erityisen vaikeaa oli toimia vastoin sitä, minkä tiesi oikeaksi. Tämä liittyi useimmiten itsen tai toisten suojaamiseen. Sairaanhoitajat kokivat, että he toimisivat eettisesti väärin, toimivat he sitten miten hyvänsä tilanteissa, joissa he eivät voineet valita oikeaa toimintatapaa tai turvata omaa, läheistensä, työkavereiden tai potilaidensa/asiakkaidensa/ asukkaidensa turvallisuutta. Sairaanhoitajat olisivat halunneet toimia oikein, mutta ylemmältä taholta heitä vaadittiin noudattamaan ohjeita, jotka sairaanhoitajat tiesivät riittämättömiksi.

- *”Eettinen ristiriita tulee myös työskentelyssä ilmi. Nyt suusuojainten käyttö pakollinen, mutta suojaimia ei ole tarpeeksi. Asiakkaiden huoli siitä, kun käy lukuisia eri hoitajia käynneillä. Ei voida asiaan vaikuttaa.”*
- *”Suojaimia ei ole, ohjeistukset muuttuu koko ajan. Viimeisimpänä tuli, että koronapotilaan kohdalla ei tarvita enää maskiakaan. Meidät altistetaan väkisin koronalle ja toivotaan ettei kuolla. Töissä koronaepäilyistä henkilökunnalla ei kerrota.”*
- *”Olen mielestäni altistunut koronalle työssäni kollegani varmistetun tartunnan kautta ja minun kuuluisi siis olla karanteenissa. Työnantajani on eri mieltä enkä pääse testeihin. Käyn työssä normaalisti, mutta omatuntoni kolkuttaa niin potilaiden kuin henkilökunnan puolesta. Toivoisin että sairaanhoitajaliitto edesauttaisi asiaa, että hoitohenkilökuntaa testataan ja mikäli kollegalla positiivinen tartunta niin kaikki samassa vuorossa olleet tulisi testata.”*
- *”Olen itse laatinut ohjeet mm. suojaimien pukemisesta ja riisumisesta -osittain siis vastoin työnantajan mahdolltomia ohjeita, koska työnantaja ei huolehdi siitä, että kaikki ammattiryhmät osaisivat toimia aseptisesti. Ta:n mielestä esim. asukkaan suihkutuksen aikana kostunutta ja usean asukkaan aamutoimien jälkeen -ulostevaijainvaihtoineen, voi aivan hyvin samaa suojusta käyttäen jakaa asukkaille aamupalaa ja lääkkeitä. Suojuksia on myös taukojen ajaksi ripusteltu naulakoihin, koska työnantaja vahtii, ettei käytetä enempää suojaimia.”*

Myös ikäihmisten kohtelu hoivakodeissa ja kotihoidossa ahdisti sairaanhoitajia, sillä he tiesivät toimet epäinhimillisiksi samalla, kun asukkaiden/asiakkaiden suojausta koitettiin turvata keinoilla millä hyvänsä. Välillä keinot eivät sairaanhoitajien mielestä kestäneet eettistä päivänvaloa.

- *”Hoitajat ovat tosi kuormittuneita ja nyt tuli vielä tämä uusi X:n ohje, jossa asukkaat pitäisi ns eristää huoneisiinsa ”kääntää tuolit ja sohvat, etteivät asukkaat istuskele niissä”, tämä on vielä kaiken päälle järkyttävä eettinen ristiriita, jossa hoitajat joutuvat tekemään töitä. Kaksi x:n sairaanhoitajaa sanoi irtisanoutuvansa, jos pitää alkaa oireettomia muistisairaita*

*asukkaita lukita huoneisiinsa. En ihmettele, ehkä silloin lähdän minäkin... Eipä näy olevan perustuslain suoja vanhuksilla. Ahdistaa ihan älyttömästi koko tilanne, ja siis meidän kunnassa ei edes vielä ole tartuntoja!”*

- *”Tämä tilanne ahdistaa, sillä työskentelen riskiryhmän parissa vanhustenhuollossa. Vielä meillä ei ole korona potilaita. Suojavarusteita on todella niukasti, maskeja saa käyttää 3-4 kpl vuorossa. Tämä sotii aseptista omaatuntoa vastaan. Käsi-desi uhkaa loppua. Viimeinen niitti on, että keikkalaisia ei saa enää käyttää, oma porukka joutuu paikkaamaan puutoksia. Olen jo tässä vaiheessa taistoa todella väsynyt, en tiedä miten jaksan tilanteen jatkuessa.”*

Sairaanhoitajat kokivat myös eettisesti vääränä, että he joutuivat hoitamaan potilaita, joiden hoitoon heillä ei ollut riittävää osaamista. Sairaanhoitajat kysyivät, että kuka ottaa vastuun, jos hoitovirheitä sattuu.

- *”Pikakoulutetaan henkilökuntaa meille teholle, eikä tämä pikakoulutus ole eettisesti oikein potilaille eikä näille hoitajille.”*

Sairaanhoitajat eivät voineet myöskään puuttua mielestään kyseenalaiseen toimintaan aina, vaikka eettinen omatunto sitä olisi vaatinut. Tämä oli vaikeaa silloin, kun kyseenalainen toiminta tuli johtohenkilöiden taholta.

- *”Hoitajat pitävät maskeja, mutta pomo seilaa kerrosten väliä ilman sitä, on lähikontaktissa asukkaisiin. Päälliköllä ei ole hoitoalan koulutusta eikä kokemusta. Hän oli aluksi sitä mieltä, että yksi maski per vuoro riittää. Olemme käyttäneen niitä n. kolme per vuoro. Maskin käyttö on raskasta, sen alla tulee hiki ja hengittäminen on raskasta. Vuoron päättyessä päänsärky on enemmän sääntö kuin poikkeus. Hiukan helpottaa, kun ruokataulun päätteeksi menee ulos hengittämään ulkoilmaa. Pomolle ei voi sanoa asioista joutumatta mustalle listalle. Kokemusta on.”*
- *”Palveluasumisen yksiköihin annettu ohjeita, että saa käyttää vain 1-(2) kirurgista suunenämaskia työvuorossa, kun niitä ei muuten riitä ja ohje laskea ne välillä kaulalle! sotii kaikkea aseptista omaatuntoa ja hygieniosaamista vastaan niin vahvasti, että todellakin suututtaa, että työnantaja edes kehtaa näin ketään hoitoalan ammattilaista ohjeistaa ja vaatia tekemään.”*
- *”Asioita yritetään silotella ja tosiasioita ei kerrota, ennen kuin ne kannetaan sairaanhoitajien nenän eteen työpisteessä. Homeelle haisevia, hapertuneita maskeja, suojavarusteita, joita ei voi käyttää. Annetaan ohjeita, jotka seuraavan päivänä ovat muuttuneet, koska varusteet ovat vähissä. Ohjeen muuttaminenhan tekee työstä turvallisempaa, eikö vain?”*

Sairaanhoitajat kokivat eettistä ristiriitaa siitä, miten he suojelevat omia läheisiään. Onko eettisesti oikein riskeerata omat läheiset työnsä kautta.

- *”Työtä, jota normaalisti rakastan, ei ole kiva tehdä, koska joka kerta kun menen töihin, tiedän olevani suuressa riskissä saada tartunnan, jonka vien kotiin mukamani. Mieheni sairastaa syöpää ja käy sytostaattihoidoissa (syöpähoitoja antavilla sairaanhoitajilla ei ole*

*maskeja. Mieheni kysyessä miksi, sairaanhoitaja oli vastannut, että oletetaan, että me olemme terveitä)."*

#### **d) Ahdisti riittämätön työsuojelu**

Pandemiakevät järkytti sairaanhoitajien työturvallisuuden tunnetta ennennäkemättömällä tavalla. Sairaanhoitajat kokivat, että työsuojelu unohdettiin täysin. Erityisesti riskiryhmään kuuluvia ahdisti se, että heidän työsuojelustaan ei huolehdittu. Työn ulkopuolella heidän suojeluaan korostettiin, mutta työssä ei enää riskiryhmiä ollutkaan. Ilmassa kulki myös paljon huhuja suojaimien riittävyyden suhteen.

- *"Työnantaja on myös ilmoittanut, että hoitajien kohdalla ei tunnisteta muita riskiryhmiä kuin raskaana olevat. Stressaa, kun itsellä useampi altistava riskitekijä ja tällä ei ole mitään merkitystä työnantajalle. Syötetään vain suden suuhun ja toivotaan, että siitä selviäisi sairastumatta. Riskialttiita työntekijöitä ei suojella sairastumiselta."*
- *"Ahdistaa, kun tuntuu ettei meillä ole tarpeeksi kunnan suojaimia. Työskentelen itse koronapotilaiden kanssa, jotka ovat saavat sellaista noninvasiivista painehappihoitoa, joka levittää eniten aerosoleja ilmaan. Joudumme mm. kierrättämään FFP3 -maskeja."*
- *"Ahdistaa, koska tuntuu, että meidän oletetaan menevän covid-potilaita hoitamaan, vaikka suojaruusteet loppuisikin. Muutenkin tuntuu, että eihän tässä mitään vaihtoehtoa ole, ei kukaan ole kysynyt että haluanko tätä tehdä. On vaan tuupattu sinne sun tänne pikakoulutuksen turvin."*
- *"Kuulun riskiryhmään solusalpaajahoidon myötä. Työnantajan mielestä ei ole este työskennellä koronapotilaiden kanssa( vrt. THL -ohjeistus) mikäli suojautuu asianmukaisesti mm. kirurgisella suu-nenäsuojuksella. Tiedetään ettei se suojaa käyttäjäänsä mikrobeilta. FFP3- maski suojaa mutta sen käyttö 8 h päivässä on todella hankala. Olen hoitaja henkeen ja vereen mutta nyt pelottaa ja tämä pelko vaan lisääntyy sitä mukaan kun hoidettavien koronapotilaiden määrä lisääntyy. Miten voin hoitaa potilasta kun itse on koko ajan hengenvaarassa. Kyllä siis ahdistaa ja pelottaa."*
- *"Pelottaa, ahdistaa. Työpaikalle ei ole saatu tarpeellisia suojavälineitä, nämä keskitetty tietyille toimialueille/osastoille. Esimies on sitä mieltä, että on vain pärjättävä sillä, mitä on."*

#### **e) Ahdisti pakkosiirto uuteen työhön riittämättömällä perehdytyksellä**

Äkilliset siirrot toisiin tehtäviin ilman kunnollista perehdytystä olivat sairaanhoitajien mielestä ahdistavia. Erityisen haasteellista sairaanhoitajille oli siirtyä muunlaisesta työstä tehohoitotyöhön, jota ei kukaan voi oppia hetkessä.

- *"En ole koskaan työskennellyt teho-osastolla vaan n. 10 v. sitten olin tehovalvonta osastolla töissä. Nyt sitten pitäisi yhtäkkiä osata hoitaa näitä tehopotilaita. Tilanne on todella ahdistava. On vaikea oppia satoja uusia asioita, koska ei itse halua tätä uutta työtä tehdä. Mitään muistiinpanoja ei voi tehdä, kun koko teho osasto on samaa eristystä eikä sieltä tietenkään voi tuoda mitään paperia ulkopuolelle."*

- *”Todella ahdistavaa! Ei saa tietoa, eikä perehdytystä asioihin. Ei anneta riittäviä suojautumisohjeita eikä -varusteita. Pakotetaan leikkaussalisairaanhoidajan (Instrumenttihoitajan) työstä teholle ilman minkäänlaista perehdytystä ja täysin epäpätevänä määrätään tehtäviin, joista mahdoton selviytyä. Jatkuva turhautumisen, pelon ja ahdistuneisuuden tunne vie mehut niin, ettei jaksakaan eikä pysty edes perheen kanssa rentoutua.”*
- *”Ahdistaa kun joutuu uusille osastoille ilman perehdytystä lyhyellä varoitusajalla.”*
- *”Teholla olo on ahdistanut ihan hirveästi. Tuntuu etten opi enää niin nopeasti ja ja ihan järkiasiatkin tuntuvat vaikeilta. Hävettää jatkuva kyseleminen paikoista, lääkkeistä jne. Tehon oma porukka on tosi kovilla. Toivottavasti tämä menee pian ohi sillä painajaiset valvottavat yöllä ja nukkuminen siksi huonoa. En ole tehnyt vuorotyötä 17 vuoteen ja nyt piti hypätä kolmivuoroon.”*

#### **f) Ahdistava tunnelma työpaikalla**

Toiset sairaanhoitajat sanoivat, että heitä ahdisti mennä työpaikalle korona-aikana siellä vallitsevan ilmapiirin takia. Ahdistavan ilmapiirin loi toisille senhetkinen työtodellisuus, joka tuntui painajaismaiselta.

- *”Työpaikalla vallitsee odottava tunnelma. Ilmassa on pelkoa ja ahdistusta, miten tilanne etenee kevään myötä? Sairaanhoitajilla on huoli omasta jaksamisesta työssään. Mitä jos itsekin sairastuu? Työnantaja voi määrätä koronapolille töihin, miten oma ammattitaito riittää siellä toimimiseen.”*
- *”Työ, jonka ennen koin mielekkäänä, ja josta pidin, on muuttunut painajaiseksi. Minun on oltava yhdessä kanssasisarieni ja -veljeni kanssa taistelemassa tätä painajaista vastaan.”*

Sairaanhoitajista toiset kokivat työhön menon ahdistavaksi juuri tartuntavaaran takia, kun taas toiset ajattelivat, että siellä ollaan turvassa. Sairaanhoitajat kokivat myös, että aina ei työpaikalla noudatettu niitä yleisiä turvaohjeita, jotka koskivat kaikkia.

- *”Työkavereiden käytös välillä ahdistaa. Aivan kuin turvavälit ja yhteen kokoontuminen ei koskisi, kun ollaan töissä.”*

Ahdistavaa työilmapiiriä sairaanhoitajat kokivat aiheuttavan omalla käytöksellään paniikkia lietsovat työkaverit myös sellaiset esihenkilöt ja johto, jotka eivät osallistaneet ja kuunnelleet sairaanhoitajia vaan sanelivat päätökset yksipuolisesti.

- *”Ahdistaa olla nappula, jota johto voi liikuttaa minne haluaa, miten haluaa ja koska haluaa.”*
- *”Pelottaa, ahdistaa, tuntuu ettei meillä hoitajilla ole ihmisarvoa. Meiltä ei kysellä halutaanko, vaan pakotetaan. On kuin olisi vankilaan joutumassa. Pelkään myös perheeni ja vanhempieni vuoksi, jos tartutan heidät. Kadun tätä ammatinvalintaa. Meidän jaksamisesta ei välitetä.”*
- *”Välillä myös ahdistaa töissä se, että siellä maalataan suunnilleen maailman lopun kuvaa. Koronaviruksen aiheuttama epidemia on vakava asia ja siihen epidemian huippuun täytyy varautua hyvin. Mutta välillä olisi hyvä muistaa sanoa myös, että kyllä tästä selvitään ja*



*elämä jatkuu. Sillä en epäile yhtään, etteikö suomalainen hyvin koulutettu hoitohenkilökunta selviä tästäkin kriisistä, kun saamme hyvät ja selkeät toimintaohjeet.”*

Toisia taas ahdisti se, että työpaikoilla ei saanut puhuta avoimesti asioista, jolloin huhut saivat valtaa. Joillakin työpaikoilla oli kielletty keskustelu omista tuntemuksista tai suojaruusteiden puutteista, koska esihenkilöt olivat ajatelleet sen rauhoittavan ilmapiiriä. Tämä kuitenkin aiheutti sen, että tunnelmat piti padota sisäänsä ja ahdistus vain lisääntyi.

- *”Jopa yliopistosairaalan päivystyspoliklinikalla suojaruusteista joutuu tinkimään ja tilalle on annettu kertakäyttöiset sadetakit! Asiasta ei saa puhua avoimesti eikä tuoda huolta esille näin kyseenalaisesta ”suojaruusteesta”.*
- *”Olen psykiatrinen sairaanhoitaja. Pitäisi tukea muita, mutta itseäkin ahdistaa. Työpaikalla ei näistä tuntemuksista puhuta. Tuntuu, että jään yksin ja etenkin kun vielä asun yksin. Varmaan enemmän vielä ahdistaa niitä, jotka ovat somatiikan osastoilla töissä. Tärkeä kysymys onkin, kuka tukee meitä sairaanhoitajia?”*

Sairaanhoitajia ahdisti ainainen kamppailu henkilöstön riittävyyden kanssa. Sairaanhoitajat toivat esiin myös sitä, että työpaikoilla saatettiin yrittää pitää matalaa profiilia osastolla olevista altistumisista, sairastumisista ja karanteeniin joutuneista.

- *”Ahdistava ja entistäkin kuormittava tunnelma työpaikalla (osastomme työhyvinvointikyselyn tulokset olivat jo ennen koronaa sairaalan huonoimmat). Uupuneet työkaverit ja kireä työilmapiiri. Päivittäinen epäily henkilökunnan riittävyydestä. Oman elämän sivuun jättäminen ja aina vain joustaminen.”*
- *”Töissä ei kerrota, jos olet altistunut koronalle. Asia on tullut sattumalta kollegan kautta esiin.”*
- *”Esimiehet salaavat koronavirusukkaan tietoja henkilökunnalta, ”asioista ei saa puhua”.*  
”

## **5.14 Syyllisyys**

### **a) Sairaanhoitajat syyllistivät itse itseään**

Sairaanhoitajat kokivat koronapandemian ensimmäisen aallon aikana syyllisyyttä mutta myös syyllistämistä. Itseään sairaanhoitajat syyllistivät monesti asioista, joille he eivät voineet mitään.

- *”Työmatkalla koen jatkuvaa syyllisyyttä omasta liikkumisestani/kaupassa käymisestä/joka ikisestä yskähdyksestä samalla, kun kohtaan kadulla iloisia lapsiperheitä päiväkävelyllä verkkareissaan ja leikkipuistossa hengailmassa.”*
- *”Suojaruusteiden puute. Omassa kunnassa yritetään kyllä hoitaa mahdollisimman hyvin, mutta kun tavaraa vaan ei saa. Hoitaja syyllistyy helposti tilanteesta, jolle ei itse voi mitään.”*

Sairaanhoitajat syyllistivät itse itseään myös siitä, että he eivät osanneet eivätkä jaksaneet toimia mielestään riittävän hyvin kaikille uudessa pandemiatilanteessa. Syyllisyyden kokemuksia syntyi myös siitä, että he eivät ehtineet tehdä kaikkea, mitä olisi pitänyt ja he jäivät miettimään, että mitähän jäi tekemättä. Syyllisyyttä aiheutti myös se, että sairaanhoitajat eivät aina jaksaneet jäädä ylitöihin tai joustaa tilanteissa.

- *"Koen itseni joinain päivinä erittäin masentuneeksi, olen huolissani jaksamisestani, tunnen syyllisyyttä siitä, etten osaa toimia tämän paremmin tässä vaikeassa tilanteessa."*
- *"Syyllisyyttä, että ei jaksaa."*
- *"Nyt 60 h viikko tuntimäärästä ja töistä lähtiessä on aina jotenkin syyllinen ja pahamieli, mitä jäi sanomatta ja tekemättä."*
- *"Haluaisi olla valmiina auttamaan, mutta jo ennen koronaa on ajettu niin ahtaalle ja puristettu mehut pois, että ei jaksaa, Siitä taas tulee tunne syyllisyys."*
- *"Ylitöiden kieltäytymisestä itsensä syyllistäminen."*

Sairaanhoitajat kokivat syyllisyyttä omasta ammatinvalinnastaan, jonka seurauksena he kokivat joutuvansa nyt uhraamaan oman ja erityisesti lastensa ja läheistensä terveyden.

- *"Koen todella suurta syyllisyyttä, että ammatinvalinnastamme johtuen lapsemme joutuvat alttiiksi tartunnoille. Mietin oikeasti tämän takia alan vaihtoa..."*

Myös alalta poistuneet tai eläkeläiset kokivat syyllisyyttä siitä, että he eivät voi olla auttamassa, kun he itse kuuluivat riskiryhmään tai heillä oli riskiryhmään kuuluvia läheisiä. Samalla myös heitä myös pelotti, kutsutaanko heitä valmiuslain nojalla töihin.

- ✓ *Eli alalta poistuneen tunnelmia, jota leimaa yhtä lailla epä tietoisuus ja pelko joutumisesta pakolla hätätyöhön. Etenkin kun itse kuuluu riskiryhmään. Yksinhuoltajana pelko on vielä kovempaa koska jos itse sairastuu, ei kukaan hoida kolmea lasta. Tässä pohtii mikä on oikein ja mikä väärin. Minun ensisijainen tehtäväni on huolehtia lapsistani ja toisaalta koen syyllisyyttä, koska en missään nimessä haluaisi hätätyöhön vaarantamaan terveystäni, missä kuitenkin moni muu joutuu olemaan. Oman ammattitaidon taso myös huolettaa pitkän tauon jälkeen.*

## **b) Sairaanhoitajaa syyllistettiin tartunnan levittämisestä**

Sairaanhoitajat kokivat syyllistämistä johdon ja työnantajatahon mutta myös potilaiden, läheisten, kansalaisten ja median taholta. Sairaanhoitajat kokivat, että heitä osoitettiin sormella tartunnoista ja sairastumisista työnantajataholta.

- *"Johto syyllistää suoraan sähköposteissaan hoitajia tartunnoista. Ahdistaa."*
- *"Jo nyt kysytty mitä rajoituksia hoitajilla on arjessa/Voiko käydä kaupassa/toivottavasti ei tuo työpaikalle koronaa. Uhreja ovat kaikki ne ihmiset, jotka tautiin sairastuvat. Hoitajatkin ihmisiä, joilla muukin elämä. On perhe, lapset koulussa, omatkin arkiset murheet, riskiryhmissä myös."*
- *"... hoitajien menemisiä on rajoitettu infektio lääkäri määräyksellä niin, ettei hoitajat (jotka eivät ole altistuneet/ei ole todettu Covid) saa käydä edes kaupassa vapaa-ajalla ollessaan, vaan he saavat viettää aikaa vain töissä ja kotona."*

Sairaanhoitajat kokivat, että heidän osaamistaan käyttää oikein suojaimia epäiltiin, vaikka useimmiten sairaanhoitajat toivat esiin sitä, että sairaanhoitajat olisivat halunneet käyttää asianmukaisia suojaimia oikein, mutta heillä ei ollut niitä tai niitä ei saanut käyttää.

- *”Hoitajia ei saa syyllistää siitä, etteivät he osaisi niitä käyttää oikein. Ei ole heidän vika, ettei vanhustyötä arvosteta antamalla meille tarpeeksi hyviä suojavaatteita ja -tarvikkeita.”*

Sairaanhoitajille ei annettu aina edellytyksiä toimia oikein. Sairaanhoitajien mutta myös esihenkilöiden kokemuksista nousi esiin usein kokemus siitä, että vastuu ja tilanteista selviäminen jäivät liiaksi ruohonjuuritasolle.

- *”Pelottaa!! Meno on kuin villissä lännessä. Työnantaja velvoittaa, mutta ei kannu vastuuta työturvallisuudesta. ... joudun käyttämään pakosti julkista liikennettä työmatkoihin, en saa suojaamia mistään.”*
- *”Epidemian suhteen työskentelen hyvin keskeisessä yksikössä ja asemassa. Olen päivittäin yhteydessä niin eri laitosten kuin kotihoidon kanssa. Keskeinen viesti kaikkialta on yhtenäisten ohjeiden puute tai ylipäänsä riittävien ohjeiden puute. Hoitajat joutuvat omavaltaisesti toiminaan ilman asianmukaista ylemmän johdon tukea. Sairastumisista syyllistetään hoitohenkilökuntaa ja puhutaan epäonnistumisista, kun todellisuudessa työtä ei voi tehdä riittävän hyvin, kun siihen ei ole edellytyksiä suojaamien ja ohjeiden puuttuessa.”*
- *”Nyt ei kaivata esimiesten syyllistämistä, jos työntekijöitä on mahdoton löytää.”*
- *”Ylemmältä johdolta syyttelyä väärin tekemisestä ilman, että annetaan tukea tai yhdessä mietitään mitä asioille voisi tehdä. Suojavarusteita tulee mitä sattuu ja ohjeen asianmukaiseen suojautumiseen vaihtelevat. Ylihoitaja ei vaivaudu paikalle vaan, jos vastaa niin ohje on joko kansallinen linjaus tai toimintojärjestelmän kohta se ja se. Ilman että auki puhutaan mitä tämä meillä tarkoittaa.”*

Sairaanhoitajat saivat myös niskoilleen potilaiden ja läheisten harmistuksen. Potilaat/asiakkaat ja läheiset saattoivat tartuntaa pelätessään jopa suuttua sairaanhoitajien suojaamien puutteesta tai alisuojautumisesta.

- *”Asiakkaat ovat syystäkin vihaisia, koska meillä on vain tällaiset suojat ja peloissaan, että levitämme heihin tautia.”*
- *”X:lla ei ole ollut antaa suusuojaia ennen kuin syntyi omaisen taholta uhkaava tilanne, omaisen uhkasi ampua kaikki tulijat ovelle, joilla ei ole suojarusteita. Toisessa kodissa muistisairas pariskunta istui muovikassit päässä ja takit päällä kotiin työntekijän tullessa, jos se virus nyt tulee ovesta ja tappaa.”*
- *”Kotihoidon hoitajien stressiä lisää omaisten syyttely, ettemme noudata suojautumisoheja. Noudattaisimme me, jos esimiehet hankkisivat suojaamia. Suojainten myynti pitäisi kieltää hetkeksi muille aloille, rakennustyömaat seisomiin hetken ilman suusuojaamia ja sieltä alojen tukuista kaikki maskit hoitotyöhön!”*

E erityisen ahdistavana sairaanhoitajat kokivat sen, että heitä lähdettiin syyllistämään julkisuudessa hoivakotien kuolemista. Tartuntoihin saattoi olla monenlaisia syitä.

- *”Median ajoittainen syyllistäminen koronan levittäjä hoitajiin on kyllä kahvihuonekeskusteluissa ja muutenkin musertavaa.”*

- *”Koronaepidemioiden hoivalaitoksissa eivät ole hoitajien vika. Silti hoitajat joutuvat poliisikuulusteluihin kuin syylliset!”*
- *”Ei vanhusten kuolemien vuoksi saa syyttää hoitajia. Liittojen pitää puolustaa hoitajia. Kunnat panttaa tarvikkeissa, vaikka niitä olisi varastossa kaapit väärällä. Enemmän liitoilta haloo. Huutoa.”*
- *”Jos ja kun korona saapuu taloon, se tarkoittaa väistämättä asukkaiden kuolemia. Julkisuus syyllistää hoitajia jo nyt, mitä se sitten enää onkaan, kun yhä useammassa hoivakodissa ihmisiä kuolee tautiin? Parhaamme me yritämme.”*
- *”Ainoa huolenaiheeni on, että meillä on tullut joitain satunnaisia pakollisia päivystyskäyntejä asukkaille (esim. kaatumisissa suturointi, murtumaepäilyt jne.) ...Eli tavallaan kaikki voi kariutua siihen yhteen käyntiin sairaalassa. Ja sitten syyllistetään hoivakoteja puutteellisesta suhtautumisesta ja koronan tuomisesta hoivakotiin hoitajien mukana. Me pidetään sitten 2 viikkoa asukasta huonekaranteenissa, kun ei voi olla varmoja altistuksesta sairaalareissujen jälkeen.”*

### c) Syyllistämistä sairastumisesta COVID-19-infektioon

Sairaanhoitajat kokivat syyllistämistä siitä, että he olisivat halunneet suojautua ja siitä, kun he sitten itse saivat tartunnan. He kokivat, että tartuntaa ei haluttu myöntää työperäiseksi aina ja henkilökunnan sairastumistietoja pidettiin salassa.

- *”Tartunnan saaneen syyllistäminen ja kieltäminen, että tartunta olisi työperäinen-kiillotetaan julkisuuskuvaa ja vältellään vastuuta ja mahd korvausvelvollisuutta.”*
- *”...vasta kun maskit muuttuivat tavallisiin ja suojaimia kevennettiin, alkoi henkilökunta sairastua. Karanteeneja ei määrätä ja asioita peitellään. Todella riskillä teemme töitä ja tunne että kun asioista haluaa puhua alkaa syyttely ja vähättely esimiehen ja johdon osalta. Nyt kun henkilökunnasta moni saanut tartunnan ei enää johtoa ole kyllä osastolla näkyntykään.”*
- *”Lisäksi esimiehet syyllistävät sairastuneita virheellisestä suojainten riisumisesta. Sadetakkeja käytetään suoja-asuina, käsidesiautomaatteihin ei saa uusia pulloja, vaan pöytäpulloja pestään ja täytetään, pintadesinfiointipullot samoin.”*
- *”Huolia ja paineita jos saat koronan, joutuu syrjityksi & syyllistämistä kohteeksi. Nimet tulee aina jotenkin ilmi.”*

### f) Syyllistämistä siitä, kun palvelu ei toimi

Asiakkaiden harmistus kaatui sairaanhoitajien niskaan myös siitä syystä, että normaalit palvelut, toiminnot ja pelisäännöt eivät sujuneet samalla tavalla kuin entiseen normaaliaikaan. Asiakkaiden kanssa jouduttiin tekemään kompromisseja, jotta tilanteista selvitettiin.

- *”Ikäihmisten palvelutalossa työskentelyssä on melko hyvin yritetty toimia säännösten mukaisesti, mutta selkeästi vaikeissa tapauksissa kuten vaikeiden omaisten toimintaa ei uskalleta vastustaa. Kaikkein raskainta ja haastavinta on ollut ottaa kaikki ärtymys/huoli/vihaisuus vastaan.”*
- *”Saan palkkaa bruttona 2250 €/kk ja se ei ole mielestäni kohtuullinen korvaus siitä, että saan potilaitani jatkuvasti vihaista ja syyllistävää palautetta, koska kaikkiin potilaan*

*toiveisiin ei ole tällä hetkellä mahdollista vastata. Pahimmassa tapauksessa potilaani saattaa mielenosoituksellisesti yskiä näyttävästi minua päin (oireettomana, mutta silti), kun ei saa olosuhteiden pakosta tahtoaan läpi.”*

#### **d) Syyllistämistä joustamattomuudesta**

Sairaanhoitajat kokivat syyllistämistä siitä, että he eivät jääneet lisätöihin tai olisivat tarvinneet oman elämänsä kannalta lakisääteistä vapaata.

- *”Lisäksi paasataan siitä, kuinka omasta työhyvinvoinnista tulee pitää huolta ja samalla syyllistetään niitä, jotka pitävät kiinni siitä, eivätkä tee lisävuoroja tai anovat lakisääteisiä vapaitaan (esim. hoitovapaa). Ja tunnolliset ajetaan uupumukseen kiltteyttään lisävuoroja tehdessään, koska eivät halua jättää itse muita pulaan.”*

Syyllistämistä saattoi tulla myös kuormittuneilta kollegoilta.

- *”Me epidemian alkuvaiheessa erittäin koville joutuneet saimme kuunnella syyllistämistä, kritisointia ja tiuskimista, näiltä vastentahtoisesti meille siirretyiltä hoitajilta.”*

### **5.15 Yhdessä tästä selvittäään**

#### **a) Työyhteisön vertaistuki auttoi jaksamaan**

Sairaanhoitajat kokivat voimavarana vaikeassa tilanteessa yhteistyön ja toinen toistaan kannustavan työyhteisön. Sairaanhoitajat kokivat, että vertaistuki auttoi jaksamaan ja luomaan toivoa.

- *”Se yhdessä tekemisen meininki on ollut aiemminkin työyhteisössäni näkyvissä. Vertaisen tuki, kun itse ei jaksaisi tai kun hirvittää tai kun on epätietoinen tai on epäonnistunut, on korvaamaton! Täysin korvaamaton! Myös onnistumisten, tervehtymisten, potilaiden tilan kohentumisen tai kotiutumisen kohdalla vain vertainen osaa jakaa sen tunteen. Hänen tukeen voi luottaa. Mahdollisuus keskustella haastavien tilanteiden jälkeen on tärkeää. Onneksi työnantaja on järjestänyt sen mahdollisuuden. Kriisipuhelinnumero, johon voi soittaa 24/7 on osa sitä tukiverkkoa, jonne voi soittaa, kun yöllä asiat ja tunteet alkaa pyöriä mielessä, ei saa nukuttua ja vuoroonkin pitäisi mennä vähien unien jälkeen.”*
- *”Kaiken päällimmäisenä kuitenkin valo ja työyhteisön tuki, tästä yhdessä selvittäään!!”*
- *”Onneksi työyhteisö on mahtava ja tilanne varmasti saadaan haltuun, kun kaikki ovat yhdessä rintamassa.”*
- *”Tänään töissä kiitos- ja tsemppipullia, yhdessä me tästä selvittäään! Muistetaan kiittää työkaveria!”*
- *”Mutta minun täytyy sanoa, että minulla on mahtava tiimi. Vaikka kaikki olemme väsyneitä (ja stressantuneita), löytyy aina muutama minuuttia keskustella tuntemuksista. Ja on paljon joustavuutta työvuorojen kanssa, ei jätetä ketään yksin. Asiakkailtakin on tullut tsemppi viestejä. Olen näistä asioista tosi kiitollinen.”*

Sairaanhoitajat kokivat, että vaikea tilanne tiivistä rivejä ja he saattoivat kokea jopa ennennäkemätöntä yhteenkuuluvuuden tunnetta.

- *”Toisaalta hyvässä työyhteisössä näin suuri kriisi myös vahvistaa työyhteisöä yhdessä toimimisesta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä yhteisiä arvoja ja voi saada esiin asioita, joita emme aiemmin ole hyödyntäneet/nähneet.”*
- *”Työporukka hyvin puhaltanut keskenään yhteen hiileen ja tsempannut toisiaan.”*
- *”Jos jotain hyvää tästä kaikesta pitää hakea niin onneksi kohorttiosastollamme oli aivan mahtava työporukka, osaamista monelta eri osa-alueelta. Kaikki puhalsivat yhteen hiileen. Hieman jäi jopa semmoinen Tukholman -syndrooma -fiilis eli haikein mielin jätän tämän toisen työporukkani ja palaan takaisin toisen aivan yhtä mahtavan työporukan luokse lomani jälkeen.”*

## **b) Moniammatillinen yhteistyö loi hyvää henkeä**

Sairaanhoitajat kokivat myös, että moniammatillinen yhteistyö toimi hyvin. Se antoi tunnetta, että sairaanhoitajatkään eivät ole yksin tässä taistelussa.

- *”Työ on mukavaa kun hoitajia ja lääkäreitä tulee eri terveysasemilta ja muista kaupungin avoterveydenhuollon paikoista, joten harva tuntee toisensa entuudestaan. Yhteenkuuluvuudentunne on voimakas; olemme kaikki samassa veneessä uuden edessä. Ei ole kuppikuntia, ja koska työ on kaikille uutta, myös lääkäreille, tuntuu että teemme tätä työtä yhdessä. Kaikilla on samanlaiset vaatteet, lääkäriä ei valkoisesta takista erota. Syömme samassa tilassa lääkäreiden kanssa. Meillä on hyvä tiimi.”*
- *”Yhdessä pyrimme julkisen puolen kanssa löytämään ratkaisuja tukalaan tilanteeseen. Olemme mielestäni löytäneet yhteisen sävelen ja pyrimme tukemaan vuodeosastoa ottamalla meidän kuntoutus/intervalliosastollemme potilaita, jotka eivät tarvitse ns. kokoaikaista sairaalahoitoa. Toiminta ja yhteistyö kotisairaanhoidon lääkäreiden kanssa on ollut hyvää etäyhteyksistä huolimatta. Jossain vaiheessa oli sellainen suuri huoli ja epävarmuuden tunne tilanteesta, mutta nyt on kuitenkin luotto tulevaan ja siihen, että yhteistyöllä pääsemme tämän ajan yli, tulipa eteen mitä tahansa.”*
- *”Nyt tarvitaan yhteishenkeä ja kollegiaalisuutta yli ammattirajojen ja tehtävänimikkeiden!”*

## **c) Yhteistyö laajeni yli rajojen**

Sairaanhoitajat huomasivat myös yhteistyön yli oman yksikön rajojen parantuneen. Terveystenhuollon henkilöstöä yhdisti yhteinen tavoite voittaa taistelu COVID-19-virusta vastaan. Olosuhteet eivät olleet läheskään aina optimaaliset, mutta hyvällä asenteella ja yhteistyöllä luotettiin selvittävän.

- *Olen myös huomannut, että osastojen rajat ylittävä yhteistyö on todella nopeasti parantunut ennennäkemättömäksi. Tämä on aivan huomattava edistysaskel sairaalan sisäisessä toiminnassa ja työntekijöiden asenteissa. Yhteinen uhka on tiivistänyt rivejä aivan uudelle tasolle. Toivottavasti tämä kehitys tulee vain vahvistumaan epidemian aikana ja epidemian jälkeenkin!*
- *Myös yhteistyö eritahojen ja kollegoiden kanssa on ollut hyvin toimivaa. Meitä kuunnellaan ja meidän ajatuksilla ja mielipiteillä on merkitystä. Kiitos näille uusille työkavereille ja esimiehille! Toivon, että tämänkaltainen yhteistyö jatkuu myös pandemian jälkeen*

*kaikkialla hoitotyössä! Kuinka hienoa osaamista ja yhteishenkeä meiltä löytyy, kun sitä tarvitaan*

- *Hyvä työporukka ja toimiva yhteistyö mm. tehon ja lääkäreiden kanssa tekee epävarmuudesta siedettävää. Toistaiseksi ollaan käyty voitokasta taistelua ilman Covid-uhreja, mutta päivittäin mietityttää, mitä tapahtuu, jos alueen tilanne pahenee. Osaston tilat ja toimivuus eivät ole akuuttihoitoa varten, ja teho-osasto potilassiirtoja ajatellen toisessa päässä taloa. Päivä kerrallaan toisiamme tukien selviydytään tästäkin ja toivotaan, että lopussa seisoo kiitos - muukin kuin sininen Finlandiatalo, se kun ei tänne puolelle Suomea näy.*

#### **d) Esihenkilöiden yhteistyöhaaste vaativaa tunteiden ääripäissä**

Esihenkilöillä oli todella vaativa vastuu johtaa työyhteisöjä tilanteessa, missä ei kellään ollut vastauksia kaikkiin kysymyksiin. Toiset pelkäsivät ja toiset loivat uskoa siihen, että kyllä tästä selvitään. Esihenkilöiden piti yrittää valaa uskoa työntekijöihinsä.

- *”Esimiehenä yritän pitää työntekijät ajan tasalla koko ajan muuttuvasta ohjeistuksesta. Osa henkilöstöstä epävarma tilanne pelottaa. Arjen rutiinit asukkaiden kanssa onneksi helpottaa. Ja on vaan valettava työntekijöihin uskoa, että yhdessä me tästä selviämme.”*
- *”Onneksi kuitenkin valtaosa henkilökunnasta suhtautuu tilanteeseen asiaan kuuluvalla vakavuudella sekä lähestyvät asiaa mahdollisimman positiivisella asenteella sekä fiiliksellä ”yhdessä tästä selvitään”. Harmillisen paljon esimiestyöstä menee näiden ääripäiden johtamiseen, jotta ääripäät eivät terrorisoi valtaosan työntekijöiden työskentelyä.”*

Esihenkilöt olivat ylpeitä motivoituneista työntekijöistään ja kiittelivät heidän asennettaan ja yhteishenkeä.

- *”Toiveikkaana kuitenkin, että yhdessä selviämme mistä vain, hoitajat on kovia tyyppejä! Myöskin omien alaisten työmotivaatio on tällä hetkellä kova, vaikka heitäkin tilanne huolestuttaa. On kuitenkin hienoa ollut katsoa itse tätä yhteen puhaltamisen ilmapiiriä ja taistelumieltä valmiiksi, vaikka olemme tämän kriisin osalta vasta alussa.”*
- *Esimiehenä nostan hattua sekä omalle henkilökunnalle heidän hienosta asenteesta ja tsemppaamisesta ja alueemme hygieniahoitajallemme, jota ilman ei alueemme asiat toimisi niin hienosti, mutta mistä muualta sen arvostuksen ja kiitoksen saa...”*

#### **e) Hyvän johtamisen merkitys korostui**

Todella suuri merkitys sairaanhoitajien mielestä oli kriisijohtamisella. Kun työantajat olivat mukana tukemassa henkilöstöä ja huolehtivat hyvästä tiedotuksesta, ei henkilöstökään kokenut jäävänsä yksin vaan heille syntyi kokemus siitä, että samassa veneessä ollaan ja yhdessä selvitään. Onnistuneita kokemuksia johtamisesta yhdisti kokemus siitä, että esimiehet antoivat tilaa yhteiselle keskustelulle ja luottivat henkilöstöönsä.

- *”Lähiesimies on ihana, tiedottaa kaiken aina heti kun voi. Meillä saa jäädä hyvällä omallatunnolla kotiin, jos on kipeä. Ei kyttyä mitä työpäivän aikana teen.”*
- *”Tunnelma on rauhallinen. Pelkoa, ahdistusta, hämmennystä, epätoivoa on ilman muuta välillä ilmassa, mutta yritämme mieltä asioita yhdessä ja tukea toinen toisiamme.*

*Yhteishenki on huippu juttu. Työnantaja kuuntelee meitä ja saamme vastauksia johdolta kysymyksiimme. Kaikki tukevat toinen toisiaan. Työnantaja on ollut ajan hermolla maaliskuun alusta lähtien. Saamme tukea, ohjeita ja apua päivittäin. Esimiehille on säännölliset kokoukset aiheesta muutamana kerran viikossa. Työyhteisölle on koronapalaveri joka arkipäivä. Voimme viestiä muuttuneista ohjeista ja tunnelmista hyvin.”*

- *”Toimintaohjeet selkeäksi -kuten milloin suojainen käyttö tai milloin potilaiden tapaaminen ”livenä” on tärkeää, jokin foorumi missä voisi ”ventiloida”, esimiesten tuki ja ajantasainen tieto koronaviruksista sekä yhteistyö muiden auttaminen tahojen kanssa.”*

#### **f) Yhteistyöhön kuulutettiin myös kansalaisia ja potilaita**

Sairaanhoitajat viestivät myös kansalaisille, että yhdessä selviämisen edellytys on myös se, että kansalaiset kantavat oman vastuunsa viruksen leviämisen ehkäisystä. Luovuudella ja hyvällä yhteistyöllä myös potilaiden/asiakkaisen kanssa sairaanhoitajat luovivat ja toivoivat heiltäkin ymmärrystä tilanteeseen.

- *”Siksi haluan vedota kaikkiin Suomessa asuviin ihmisiin, noudattakaa ohjeita, välttäkää kontakteja toisten kanssa, pysykää kotona mikäli se vain on mahdollista! YHDESSÄ tämä onnistuu ja tästä selvitään!”*
- *”Oli luotettava omaan intuitioon, miten omien potilaiden kohdalla on hyvä toimia. Yhdessä potilaiden kanssa päästiin hyvään lopputulemaan. Kaikki jatkoivat hoitoa, joku etänä, muutamaa tapaan kasvokkain. Ne potilaat, jotka voivat jo valmiiksi psyykkisesti huonosti ei voinut jättää etäyhteyksien varaan. Nyt kun muutama viikko on eletty korona-aikaa tuntuu siltä, että on päästy hoidon suhteen balanssiin.”*
- *”Pyydän, jääkää ihmiset koteihinne, välttäkää liikkumista julkisilla paikoilla, pysytelkää erossa sosiaalisista kontakteista, jos se teille suinkin vain on mahdollista.”*

### **5.16 Ammattiylpeys**

#### **a) Ylpeitä hienosta ammatistaan**

Sairaanhoitajat toivat esiin sen, että he ovat ylpeitä ammatistaan, jossa he voivat aidosti auttaa ihmisiä. Toiset eivät enää nähneet aihetta ammattiylpeyteen, mutta ammatistaan ylpeät kokivat, että tällaisena aikana he erityisesti kokivat tekevänsä arvokasta työtä.

- *”Ollaan sairaanhoitajat ja yleensä kaikki hoitajat ylpeitä siitä, mitä me teemme. Teemme todella arvokasta työtä.”*
- *”Mutta sairaanhoitajalla on se jokin sisään rakennettu juttu, se luonteen ominaisuus, jonka vuoksi olemme aina epäitsekästi valmiina, kun on hätä ja hädänalaisia hoidettavana. Silloin sitä mennään eikä mietitä työtuntien määrää tai lomien peruuntumista tai muita mukavuuksia. Tästä olemme hyvin ylpeitä!”*
- *”Paljon puhutusta kiitollisuudesta hoitajia kohtaan ja ammattiylpeydestä, en kyllä allekirjoita mitään.”*



## b) Ammattiylpeyden ja pelon ristiriita

Sairaanhoitajat kokivat kuitenkin suurta ristiriitaa tilanteen aiheuttaman epävarmuuden, pelon ja oman ammatin velvoitusten kanssa. Sisimmässään sairaanhoitajat kokivat halua ryhtyä taisteluun ja antaa oma ammattitaitonsa koko kansan pelastamiseksi. Silti sisimmässä saattoi kaivertaa pelko siitä, mitä on edessä ja selviänkö itse tai läheiseni tästä hengissä.

- *"Itselläni on todella ristiriitaiset tuntemukset tulevaan: toisaalta olen äärettömän kiitollinen ja ylpeä siitä, että saan olla osa sitä porukkaa, joka pitää Suomen kansan hengissä. Tällaista ponnistusta ja sekasortoa ei ole koskaan aikaisemmin tarvittu rauhan aikana, joten tämä jää historian kirjoihin. Nämä ajat tullaan muistamaan vuosikymmenien kuluttua ja kun tästä selvitään, yhtä hankalaa aikaa ei varmasti tule enää vastaan. Voimme siis silloin sanoa ylpeyttä äänessämme, että "selvisimme helvetistä!"*
- *"Tunteeni ovat jollain tavalla kaksijakoiset. Tunnen suunnatonta ylpeyttä koko ammattiryhmästämme, näen silmissäni joka päivä ja monessa tilanteessa x kuvan, jossa sairaanhoitaja seisoo kalliolla maski kasvoillansa ja kantaa ylväästi ja kuitenkin nöyrän oloisena Suomemme lippua. Toisaalta sitten pelottaakin - eniten se työmäärä ja se, jos meiltä viedään koko itsemääräämisoikeus täysin. Haluan silti ehdottomasti olla mukana tässä yhteisessä ponnistuksessa."*
- *"Pelottaa kyllä kuulun riskiryhmään, mutta teen työni ammattiylpeydellä jatkossakin. "*
- *"Käytännön tasolla pelottaa, mitä käy, kun suojaimet loppuvat tai jos henkilökunta alkaa sairastella? Jaksan vapaapäivänä nauttia auringosta, perheestä; kevään merkit antavat toivoa siitä, että tästäkin selvitään. Kannan ylpeyttä siitä, että olen Sairaanhoitaja ja pää pystyssä kohtaan vapaapäivien jälkeen taas seuraavan työvuoron."*
- *"Oma ammatti-identiteetti ilman muuta vaatii/ohjaa työskentelemään Korona-viruksen voittamiseksi, tämä tuntuu taistelulta, joka pitää voittaa, muita vaihtoehtoja ei tilanteessa ole. Samalla on tietenkin huoli omista läheisistä, ja taakka niiden mahdollisesta altistumisesta minun valitsemani ammatin takia."*

## c) Ylpeitä omista kollegoistaan

Sairaanhoitajien merkitys nousi kaikkien silmien eteen, mutta sairaanhoitajat ja esihenkilöt myös tunnustivat sairaanhoitajien osaamisen ja korkean asiantuntijuuden.

- *"Päällimmäisenä suuri kiitollisuus ja ylpeys positiivisista, välittävistä, rohkeista ja ennakkoluulottomista hoitajista, jotka ovat muuttaneet vapaaehtoisesti omat työaikansa kolmivuorotyöhön, lähteneet innokkaasti oppimaan uutta ja tekemään hoitotyön historiaa. Heitä on kaikenikäisiä, erilaisilla osaamis- ja kokemustasoilla ja heitä kaikkia yhdistää ajatus, että me hoidamme koronaa sairastavia potilaita kuten he olisivat meidän läheisämme ja rakkaitamme. Sillä he ovat jonkun muun läheisiä ja rakkaita."*
- *"korkea asiantuntijuusylpeys"*
- *"...tehohoitajat ovat yksi sairaanhoitajaryhmä, joita on vasta nyt oppinut arvostaa täysin eritavalla kuin ennen. Olen kiitollinen, että vielä sitä pääsee oppimaan uutta noiden mahtavien ammattitaitoisten tehohoitajien opastuksella. Arvostan. "*

- *”Onneksi on ihanat kollegat, jotka on aina tukena ja auttaa kiperän paikan edessä. Koskaan ei tarvii selvitä yksin. Iloa löytyy vaikeinakin hetkinä, kun on hyvät työkaverit ympärillä. Ikävä jo töihin.”*

## 5.17 Alanvaihto mielessä

**Tässä tulososuudessa kuvataan tiivistetysti vastaajien alanvaihtoon liittyvät alateemat. Tässä osiossa saattaa olla toistoa toisiin osioihin nähden, sillä tämä on analysoitu erikseen.**

**Sairaanhoitajien mielestä, koronapandemia tulee vauhdittamaan alalta pakoa, ellei sairaanhoitajien työmäärään, kohteluun, työturvallisuuteen, potilasturvallisuuteen ja palkkaukseen tule muutosta. He kokivat, että tämä koronakriisi on myös mahdollisuus muuttaa asioita ja asenteita. Sairaanhoitajat odottivatkin, että hoitotyön merkitys, työn vaarallisuus, raskaus ja vaativuus ymmärrettäisiin viimeistään koronapandemian myötä. Sairaanhoitajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että työn aiheuttama paine on monille liian suuri ja jatkuvalla venymisellä on rajansa.**

- ✓ *”Tämän skenaarion jälkeen on hyvin varmaa, että alalta kaikkoo väkeä entisestään. Olen sitä itsekin miettinyt olisiko tämä loputon venyminen mun kohdalla loppu. Sitten kun tämä pandemia on selätetty.”*
- ✓ *”Mielessä on ollut alan vaihto, ja tänä keväänä laitoin hakupaperit toiselle alalle menemään. En jaksata tätä venymisen ja vaatimusten määrää enää.”*
- ✓ *”Tällä hetkellä mietin tosissani alanvaihtoa. Ei innosta ajatus työskennellä koronaepidemian etulinjassa työvelvoitteen alla. Hoitohenkilöstö joutuu järkyttävän paineen.”*

Alanvaihtoajatuksiin sairaanhoitajat liittävät seuraavat asiat:

### **a) Sairaanhoitajat olivat valmiiksi väsyneitä jatkuvien resurssisäästöjen ja henkilöstövajeen takia**

Koronakriisi tuli sairaanhoitajien mielestä erityisen huonoon aikaan, sillä sairaanhoitajat olivat monin paikoin valmiiksi väsyneitä jatkuvien resurssisäästöjen ja henkilöstövajeen takia. Tähän päälle tullut koronaepidemia tuntui monesta sairaanhoitajasta täysin mahdottomalta kestää.

- *”Valmiiksi uupuneet hoitajat laitetaan työskentelemään äärimmäiseen paineen alla oma terveys uhattuna, eikä tämänhetkinen korvaus työstä todellakaan ole tämän vaivan arvoista. Itse suunnittelen ja olen tekemässä alan vaihtoa. Tämä trendi tulee varmasti jatkumaan, jos hoitajien hätähuutoja ei oteta tosissaan ja ne jätetään huomiotta. Ei varmasti kukaan halua sairastuessaan tulla hoidetuksi aliresursoiduin, kiireen uuvuttamien ja työhönsä väsyneiden ja mahdollisesti tästä syystä virheitäkin tekevien hoitajien huomassa.”*
- *”Pelko siitä, että tartuttaa riskiryhmään kuuluvat potilaat työpaikalla tai oman perheensä kotona, kun ei tiedä kantaako virusta sairastuessaan. Tämän myötä omista läheisistään eristäytyminen ja yksinäisyyden tunteen kasvamineen. Itsensä altistaminen vakavalle sairaudelle pienellä palkalla, kiky takaraivossa kolkuttaen, pakkotyön uhalla. Eikä*

*palkankorotuksesta tietoaakaan. Samalla Suomen median uutisoidessa siitä, miten tilanne on hallussa. Ehkä Suomen terveydenhuolto tästä selviää, mutta tämä Suomen sairaanhoitaja ei. Terveisin nuori 1 vuoden ajan hoitotyötä tehnyt, työuupumuksen partaalle ajettu sairaanhoitaja erikoissairaanhoidosta.”*

## **b) Sairaanhoitajien oman ja läheisten terveyden uhraaminen oli liian paljon vaadittu**

Kaikkein vaikeinta sairaanhoitajien oli hyväksyä se, että hoitotyöstä tuli terveysuhka heille ja heidän läheisilleen. Suomen ja työnantajien varautumattomuus pandemiaan ja maailman laajuinen suojainten räjähdysmäisen iso tarve aiheuttivat suojainpulan, minkä seurauksena sairaanhoitajat ja muutkin koronapotilaiden lähihoitoa tekevät joutuivat työskentelemään monin paikoin alisuojautuneina. Sairaanhoitajat kokivat, että työsuojelu unohtui ja poikkeusolojen varjolla heidän oletettiin uhraavan oma terveytensä, perheensä ja jopa elämänsä. Sairaanhoitajat pitivät epäinhimillisenä olettaa, että tällainen uhka pitäisi hyväksyä ammatin varjopuoleksi. Kuolemanpelon ei pitäisi kuulua ammattietuuksiin, mutta tästä ei olla valmiita Suomessa maksamaan edes vaarallisen työn lisää sairaanhoitajille. Moni sairaanhoitaja pelkäsi oikeasti kuolevansa eikä pelko ollut heidän mielestään edes aiheeton. Sairaanhoitajat kysyvät, kuinka moni muun alan ammattilainen olisi valmis tähän. Oman terveyden menetyksen pelko ei olisi ollenkaan niin valtava, jos sairaanhoitajilla olisi mahdollisuus suojautua asianmukaisesti.

- ✓ *”Ala on useampaa erilaista työtä tehneenä ja nähneenä aivan uskomaton. Kun tai pikemminkin jos tästä selvittäään, lopetan työni hoitajana. Nämä palvelusvuodet saavat riittää. Oma terveys on viimeinen hinta mitä valtio minulta saa irti. Jos sen saan pitää, niin olen kiitollinen, kuitaan ulos viimeisen kerran. Terveisin mies naisvaltaisella alalla.”*
- ✓ *”Harkitsen irtisanoutumista ja valvirasta poistumista. Tämä arvostuksen puute, pieni palkka, vähättely, pakottaminen työhön ja oikeuksien polkeminen ovat niin iso kolaus on liian paljon. Rakastan työtäni, mutta en ole todellakaan valmis sen puolesta kuolemaan, joka minulle voi olla todellisuutta.”*
- ✓ *”Oikeastaan tämä tilanne on vaan vahvistanut sitä, mitä olen pohtinut jo pidemmän aikaa: on ehkä tullut aika vaihtaa alaa. Olen kylläkin tavallaan pitänyt perustyöstäni terveydenhoitajana, mutta en ole uhrautuja eikä tämä työ ole kutsumus minulle.”*
- ✓ *”Käytännössä minut ja monet muut riskiryhmään kuuluvat sairaanhoitajat ”uhrataan”, jotta potilaat saavat hoitoa. Jos minulla ei olisi lapsia, tilanne ei pelottaisi näin paljoa. Miten voin selittää tilanteen lapsille, kun ovat koulussa uutisensa lukeneet? Muiden äidit jäävät kotiin, mutta heidän äiti menee töihin ja hoitaa sairastuneet. Toivottavasti tilanne ei mene tuohon skenaarioon ikinä, sillä koen sen kestämättömäksi! Alan vaihto edessä!”*

Kyselyyn vastanneet itse riskiryhmään kuuluvat sairaanhoitajat eivät ymmärtäneet sitä, että riskiryhmiin kuuluvien sairaanhoitajien suojauksesta ei oltu kiinnostuneita, vaan heidän tilannettaan vähäteltiin ja heidät määrättiin jopa eturintamaan. Sairaanhoitajat kysyvät, että miten voi olla niin, että riskiryhmiä koskevat rajoitukset koskevat kaikkia muita paitsi terveydenhuollon ammattilaisia. Tämä kertoi sairaanhoitajille omaa kieltään johtamisesta ja

sen arvoista. Myös jo alalta poistuneet miettivät omaa kohtaloaan, voidaanko heidätkin määrätä riskiryhmäläisinä töihin”.

- ✓ *”Kuulun itse riskiryhmään ja osastollani on monta muutakin riskiryhmäläistä. Meille on sanottu, että vaikka kuulumme riskiryhmään, niin hoidamme samalla lailla koronapotilaita kuin ei riskiryhmään kuuluvat hoitajat. Että ruokakauppaan minun ei suositella menevän, mutta töissä saan hoitaa koronapotilaita?”*
- ✓ *”Voimakas pelko sairastumisesta tai jopa hengen menettämisestä työn vuoksi näin riskiryhmään kuuluvana. Jokseenkin koen epäreiluna sen, että puhutaan riskiryhmien suojelusta, mutta se että hoitaja kuuluu riskiryhmään, ei ole huomion arvoinen asia. Jos tästä vielä selvittää, vaihdan alaa.”*
- ✓ *”Haluan nostaa esiin myös hoitoalan ammattilaisen tunnelmia minunkaltaiselta, joita on paljon. Eli alalta poistuneen tunnelmia, jota leimaa yhtäläillä epätietoisuus ja pelko joutumisesta pakolla hätätyöhön. ”Etenkin kun itse kuuluu riskiryhmään. Yksihuoltajana pelko on vielä kovempaa koska jos itse sairastuu, ei kukaan hoida kolmea lasta. Tässä pohtii mikä on oikein ja mikä väärin. Minun ensisijainen tehtäväni on huolehtia lapsistani ja toisaalta koen syyllisyyttä, koska en missään nimessä haluaisi hätätyöhön vaarantamaan terveyttäni, missä kuitenkin moni muu joutuu olemaan. Oman ammattitaidon taso myös huolettua pitkän tauon jälkeen.”*

### **c) Sairaanhoidajien oman päätösvallan menettäminen työssä uhkasi paitsi työn myös koko elämän hallintaa**

Sairaanhoidajat kokivat, että poikkeustilan myötä normaalit työsuhteeseen liittyvä asiat olivatkin yhtäkkiä mahdottomia. Esimerkiksi lomien ja vapaapäivien epävarmuus oli arkipäivää, työvuoroja pidennettiin toisinaan yksipuolisesti, työvuorot annettiin työntekijöille viime tipassa eikä sairauslomalle saanut aina jäädä sairaanakaan. Sairaanhoidajat kokivat myöskään heidän huoltaan omasta terveydestä ei aina kuunneltu eikä riskiryhmäläisiä huomioitu työhön sijoittelussa. Sairaanhoidajien työnkuvaa saatettiin muuttaa kysymättä ja osastosiirtoja tehtiin neuvottelematta. Uutta työtä ei opi hetkessä ja perehdytystä ei koettu riittäväksi.

- ✓ *”Tunnen ahdistusta, että ammattini vuoksi minulla ei ole päätäntävaltaa itsestäni, menen mihin käsketään, halusin tai en. Kutsumusammattiin vetoaminen myös ällöttää. Ne joilla on vaihtoehtoina kotiin jääminen, liikkumisen vähentäminen, matkustelun välttäminen ja eivät mahdollisuudesta huolimatta tee, suuttavat minua ja koen heidät itsekkäin. Te voitte valita, me hoitajat ollaan nyt yleistä omaisuutta. Jos tästä joskus selvittää, alan vaihto omalla kohdallani on varmaa enkä hoitoalaa suosittelen kenellekään.*
- ✓ *”Oikeuksien vieminen poikkeustilanteen vuoksi. Lopullinen oman itsensä, oman ajan, omien oikeuksien hallinta viety....Hetki kun poikkeustila loppuu tulen irtisanoutumaan enkä ikinä enää tule vakipaikkaa ottamaan vastaan ja harkitsen pitkään palaanko ikinä enään hoitoalalle!”*

Eriyisesti perheelliset sairaanhoidajat kokivat vaikeaksi sen, että samalla kun he menettivät päätösvallan omaan työhönsä niin he menettivät samalla hallinnan tunteen koko elämästään. Korona-aika asetti rajoituksia muutoinkin perheelle ja normaalille elämälle, mutta työpaikan,

työtehtävien, työaikojen, vapaapäivien ja lomien epävarmuus vaikutti suoraan perhe-elämän järjestelyihin.

- ✓ *"Huoli ala-asteikäisistä lapsista... tukiverkko on yhtäkkiä riskiryhmää ja poissuljettu apu. Lisänä päivävuoron vaihtuminen tulevaisuuden ympärivuorokautiseen töissäoloon, molemmilla. Kuka hoitaa kotikoulun, yksinäiset illat maalla ja pitää huolen lapsistani, kun yritän pelastaa maata ja asukkaita. Pienellä palkalla ja jatkuvalla riskillä sairastumisesta. Kun korona on ohi, vaihdan alaa. Lopullisesti. Kutsumus ei ole haittojen väärä, varsinkin, kun tuleva laskusuhdanne vie viimeisenkin toivon palkkaneuvotteluiden voitosta. Rakastan auttaa, mutta en tällä hinnalla."*
- ✓ *"Ärsyttää taas tämä pakkotyö, jota meille tarjotaan. Esimiehet pääsee pomottamaan, kun eivät osaa edes näytellä esittävänsä. Pelkään etten voi vaikuttaa siihen mihin laitetaan töihin, sairastutan sitten vaikka sydän sairaan mieheni tai lapsen lapsen. Voisin jättää koko hoitoalan jos keksin muuta tekemistä."*

Sairaanhoitajille päätösvallan menettäminen saattoi merkitä siirtoa omasta työtehtävästä jonnekin muualle vastoin tahtoa tai ilman asiasta keskustelua. Sairaanhoitajat ymmärsivät pandemian aikaisen kriisijohtamisen ja tehtävä- ja osastosiirtojen tarpeen, mutta kokivat myös, että monin paikoin tätä tilannetta käytettiin hyväksi. Siirtoja tehtiin, vaikka koronaepidemiaa ei ollut vielä edes alueella. Lisäksi aina sairaanhoitajia itseään ei kuultu tai edes neuvoteltu heidän kanssaan siirroista. Sairaanhoitajat eivät ymmärtäneet myöskään, miten heidän juoksuttamisensa osastolta toiselle voisi olla tartuntariskin ja viruksen leviämiskannalta turvallista. Jatkuva epävarmuus työssä oli sairaanhoitajille liikaa.

- ✓ *"Ahdistus ja pelko sekä epävarmuus tulevasta. Huoli omasta ja läheisten terveydestä. Pakotetaan tehtäviin, joihin ei halua. Suuri pelko loppuun palamisesta uudelleen, kun siitä juuri toipumisen tiellä. Tulevaisuudessa mietintä alan vaihdosta tämän jälkeen. Ihmisoikeuksien menettämisen tunne ja arvostuksen puute."*
- ✓ *"Tällä hetkellä myös väkeä siirretään pisteestä toiseen ja siinäkin tuntuu ettei harkintaa käytetä riittävästi, kohta meillä on eri osastoilla sellaista henkilökuntaa, joista vähintään puolet on jostain toisesta yksiköstä pikakoulutettuja apukäsiä, joita toki tarvitaankin tietyissä tilanteissa, mutta erikoisosaamista vaativien toimenpiteiden täsmäosaajat (nk vastualuehoitajat) ovatkin sitten sijoitettuna apukäsiiksi jonnekin muualle... Kyllä tämä polkeminen saisi nyt riittää, tätä alaa ei voi suositella enää kenellekään. Pelkkiä heittopusseja ollaan."*
- ✓ *"Hoitajat ovat peloissaan ja usein itkevät töissä. Hyvin moni suunnittelee alan vaihtoa heti, kun tämä tilanne ohi. Hoitajat ovat kuin jalkapallo, mitä voi potkia mihin tahansa suuntaan: siirtää töihin paikasta toiseen, vaihtaa tehtävät, peruttaa lomat jne. Meillä ei ole minkäänlaisia oikeuksia vaan pelkkiä velvoitteita! Olemme kun orjat."*
- ✓ *"Irtisanouduin työstäni hoitajana, koska en kestänyt huonoa johtamista. Oli uhkailua, pompottelua osastolta toiselle, koronapotilaiden hoitoa puutteellisin suojavarustein. Johto ei pitänyt päätään kylmänä vaan toimi äkkipikaisesti ja harkitsemattomasti. Heidän jos kenen pitäisi viimekädessä toimia rationaalisesti ja pitää pää kylmänä. Autoritääriinen johtamistapa kriisissä ei sopinut minulle. Nyt keikkailen ja voin valita työpaikkani. Syksyllä aloitan uudessa työssä, en onneksi hoitotyössä."*

Perehdytys uusiin tehtäviin ei ollut aina riittävää, jolloin vieraassa työympäristössä, vieraiden työkavereiden ja itselle uusien tehtävien hallinta loi myös epävarmuuden omaan osaamiseen ja tehtävien hallintaan. Tehtävien äkillistä muuttumista myös pelättiin etukäteen.

- ✓ *"Entä jos joutuu sijoitetuksi toiseen yksikköön. Ei sinne ole yksikkökohtaisia lääkelupia. Tuolloin on muutoinkin luultavasti enemmän haitaksi kun hyödyksi (vrt. aina uuden työntekijän perehdytys vie tiimiltä aikaa ja voimia). Alkaa alan vaihto mietityttämään tosissaan."*

#### **d) Johtamisen ongelmat korostuivat, kun olisi tarvittu selkeää ja välittävää johtamista**

Koronaepidemia nosti esiin johtamisen merkityksen. Sairaanhoitajat toivat esiin, että huonoksi koettu johtaminen oli monille juuri se syy, miksi he aikovat jättää työpaikkansa tai koko hoitoalan. Sairaanhoitajat kaipasivat kriisiaikana selkeää, rehellistä ja johdonmukaista johtamista sekä esimiesten tukea. Tärkeää sairaanhoitajille oli, että ylin johto olisi ollut perillä kentän ongelmista. Lukuisat vastaajat kertoivat myös, että heidän esihenkilönsä olivat siirtyneet etätöyöhön ja työntekijät kokivat tulleen jätetyksi keskenään ratkaisemaan koronaepidemian tuomia haasteita. Monista sairaanhoitajista tuntui, että ongelmat kärjistyivät siihen pisteeseen, että heille riitti.

- ✓ *"Sairaanhoitajana työn tekeminen vuosien ajan on ollut minulle oikea valinta, mutta niin pettynyt olen siihen päättämiseen ja johtamiseen, missä työni olen tai kollegani eri työpisteissään ja tilanteissaan joutuneet tekemään, että olen valmis vaihtamaan alaa ja menemään muualle töihin. Surullista sanaa, mutta koen, että tällä työkokemuksella ja osaamisella olen myös velvoitettu sen tekemään."*
- ✓ *"Esimiesten informointi ja tiedonvälitys on täysin riittämätöntä. Työntekijöiden kysymykset ohitetaan ja uusia ohjeita tulee päivittäin. Uusiin työtehtäviin joutuu siirtymään mitättömällä perehdytyksellä. Työntekijöiden keskuudessa vallitsee turhautuminen ja paniikki."*
- ✓ *"Resurssit ovat olleet ennen tätäkin jo aivan liian tiukoilla, pelivaraa ei ole ollut aiemminkaan. Huono johtaminen, liiat muutokset, kiire ja hoitajien hyppyyttäminen ovat vieneet hoitajien voimavarat. Meille sanottiin jo aiemmin, että tehkää vain pakollinen. Meidän pitää joustaa koko ajan, mutta meille päin ei jousteta. Ns. normitilanteessakin olemme nyt jo tosi väsyneitä, osa uupuneita ja useat etsivät pakotietä alalta."*
- ✓ *"Itselläni on kova taistelutahto koronaa vastaan ja olen valmis tekemään pitkää päivää ja pitkää työputkea, jos tarve vaatii. Nyt eletään hetkessä todella "työ ja ihmisten terveys ensin" -asenteella. Harmittaa vaan työnantajapuoli, kun esim kysyin voiko työaikapankista erota nyt koronan ajaksi, jos sattuukin että ylitöitä kertyy paljon. Saisi edes jotain ekstraa tilipussiin tästä mahdollisesta rupeamasta ja se motivoisi vielä lisääkin tekemään työtä entistä enemmän. Pomon tyyly vastaus oli, että "Voidaanhan sinut pakottaakin ylitöihin. Harmittaa sitten tällainen "jousto" ylempien taholta. Kyllä suunta jatkoissa on pois päin tältä alalta juurikin tämän tyypisistä syistä."*

Esihenkilöt luonnollisesti saivat ensimmäisenä sairaanhoitajien harmistuksen niskaansa. Resurssit olivat olemassaan jo niukat ja alueittain on sairaanhoitajapulaa, joten varautuminen nopeasti pandemia-aikaan oli esihenkilöillekin haasteellista. Lähiesihenkilöt kokivat olevansa pahassa välikädessä. Esihenkilöiden piti hoitaa kriisijohtaminen kaiken muun normaalin työn lisäksi. Hekin kokivat, että he jäivät työtaakkansa kanssa yksin omien esihenkilöidensä puolelta. Suuri ja mahdottomalta tuntuva työtaakka ilman oman esihenkilön tukea sai monet lähiesihenkilötkin miettimään alan vaihtoa.

- ✓ *"Esimiehen pitää tukea työntekijöitä. Kuka tukee esimiestä? Ketä osoitetaan sormella, kun sattuu jotain. Minun esimies pesee kätensä kaikesta ja vierittää syyt ja vastuut kentällä työtä tekeväälle pomolle. Ei tätä jaksakaan, vaikka kuin on hyvä työporukka, joka tekee työn niin hyvin kuin on näissä resursseissa mahdollista. En jaksa olla se tuki, turva ja kuuntelija. Hallita ja osata kaikki koronasta sekä ottaa vastuu esim. Suojavarusteiden hankinnasta, joita ei saa kukaan mistään. Olen ollut vuoden esimiehenä ikäihmisten hoivassa ja siitä ehkä noin 2 kk on ollut oikeasti aikaa tehdä sitä, mitä esimiehen pitäisi. Kehittää työtä ja kuunnella työntekijää. Sijaisia on ollut jo aiemmin vaikeaa saada ja nyt se on aivan mahdotonta. Irtisanomispaperi on valmiina työpöydän laatikossa. Odottaa sitä päivää, kun jarru hirttä lopullisesti kiinni."*
- ✓ *"Rakastan työtäni, mutta en tiedä, onko se tämän uhrauksen arvoista."*
- ✓ *"Mitään ei ole otettu pois esimiehen normaalista, erittäin täydestä työstä. Pienessä organisaatiossa ei ole asiantuntijoita erikseen käytettävissä erityistehtäviin (hygienia, infektio, potilasturvallisuus, koulutus yms..) Kysytään vaan "oletko huolehtinut?? ja" tämä pitäisi nyt tänään heti saada toimimaan....Niin ja muista tukea työntekijöitä, seurata heidän jaksamistaan, huolehtia työturvallisuudesta, varaudu, varaudu, varaudu.. koska virkavastuu... Kun tästä päästään, vaihtuu ala ja ammatti. Ei millään muulla toimialalla voida kuvitellaakaan, että kriisitilanteessa toimintaa organisoidaan ja johdetaan muun työn ohessa!? Mutta hoitotyön esimiehet perusterveydenhuollossa saavat joka ammattiryhmän ylimääräiset työt tehtäväkseen."*
- ✓ *"Olen myös miettinyt, kuinka vaihtaisin alaa, ettei minua enää velvoiteta hoitajan töihin. Kuinka saan suojeltua asiakkaitani ja hoitajiani, että hekin selviäisivät.""*

Esiin nousi sairaanhoitajien niin kuin myös lähiesihenkilöiden tunnelmat siitä, että yleisessä johdossa ei tiedetä edes, mitä kentällä tapahtuu.

- ✓ *"Kun tiedotukseen ja muuttuneiden ohjeiden seuraamiseen lisää sijaishankinnan karanteeneista, flunssapoiissaoloista sekä muista sairaslomista johtuen sekä hoitotyön johtamisen ja päivittäisen toiminnan organisoimisen työpäivän pituus tuplaantuu. Pitäisi varautua tulevaan, mutta miten, kun ei selviä edes nykytilasta? Lähiesimiehet ovat todella kovilla. Itse olen todella huolissani, en omasta vaan yksikköni ja työntekijöiden puolesta. Oma sairastuminen ei pelota muuten kuin siltä kannalta, että miten asiat järjestyvät, jos olen itse pois. Oman esimiehen tuki olisi ensiarvoisen tärkeää. Kysymykset " pärjäätkö? Miten itse jaksat? Voinko auttaa?" korostuvat. Itseltäni tuki puuttuu täysin. Oman esimieheni mukaan yksikössämme kaikki on ihan rauhallista."*

Lähiesihenkilöt kokivat, että heille esitettiin poikkeustilanteessa mahdottomalta tuntuvia vaatimuksia, mutta hekään eivät saa tukea omilta esihenkilöiltään.

- ✓ *"Esimiehenä olen kannustanut, rohkaissut ja tukenut alaisiani. Paljon on pelkoja, haasteita yms. Välillä tuntuu, että alan kirkua enkä jaksakaan olla positiivinen. Kuka tukee minua, kun oma esimieheni on siirretty jo toisiin töihin?"*
- ✓ *"Ylemmältä johdolta tulee ohjeita ja käskyjä, jotka pitäisi toteuttaa heti vaikka tämä ei ole mahdollista. Kognitiivinen kuorma on kohtuuton ja samalla yrittää pitää huolta henkilökunnan jaksamisesta ja ihmetellä missä voisimme käydä lounaalla. Lounasravintolat ovat kiinni. Eli yritetään pyörittää poikkeuksilla järjestelyillä poikkeuksellista arkea niin, että potilaat saavat tarvitseman avun."*
- ✓ *"Esimiestyö tällaisen poikkeustilanteen aikana ei poista normaaleja toimia, joihin työaika kuluu ja lisäksi on paljon uutta työtä. Tiedon etsintää, ohjeistuksien tekemistä. Sijaisten saanti jo haastavaa ennen tätä ja poissaoloja nyt herkemmin. Suojainten riittävyys haastaa myös, ohjeita joudutaan soveltamaan, jotta suojaimet saadaan riittämään. Alaisten jaksamiseen tässä tilanteessa tulisi panostaa, mutta oma aika ei tahdo riittää tähän. Esimiesten saama tuki vähäinen."*
- ✓ *Joudun jatkuvasti pyytämään työvuoromuutoksia, ylipitkiä työpäiviä. Pahinta ovat jatkuvat henkilökunta muutokset sekä epävarmuus. Lähiesimiehenä joudun painimaan jatkuvasti arjen sujuvuuden kanssa ja tukemaan työntekijöitä. Omilta esimiehiltä ei saa tukea, päinvastoin."*

#### **e) Suojainpula ja epäselvä ohjeistus vei pohjan työturvallisuudelta**

Suojaimien puute yllätti sairaanhoitajat. Suojaimien puute ja säästäminen aiheuttivat paitsi taudin leviämistä myös valtavasti huolta, ylimääräistä painetta ja lisätyötä niin sairaanhoitajille kuin lähiesihenkilöillekin.

- ✓ *"SUOJAIMIEN puute!! Uskomatonta, että Suomi on tällaisessa tilanteessa. Jokaiselle hoitajalle kuuluu asianmukaiset suojukset."*
- ✓ *"Ensimmäiset irtisanoutumiset ovat jo käsittelyssä. Huoli on henkilökunnasta, kun suojaimien metsästys on tosi vaikeaa. Oma sairaalamme tuntuu olleen vähän myöhässä tässä varustelussa. Omalta osaltani vähän pelottaa xxx:n ja iän takia, sillä johdon mielestä ei ole riskiä. Tämän jälkeen ei tulla saamaan alalle millään riittävästi väkeä. Aina vain isompi osa omista joukoistani on halukas vaihtamaan alaa."*
- ✓ *Mielestäni on käsittämätöntä, että päivystävän sairaalan leikkausosastolle ei saada koko kasvot peittäviä visiirimaskeja, joita suositellaan koronavarotoimena käytettäväksi, kuin yhteensä 6 kpl koko sairaalaan! Lisäksi käsidesi on loppumassa ja leikkaussalihoitajien pitää itse desinfioida kertakäyttöisiä silmäsuojia uudelleen käyttöä varten, koska ne uhkaavat loppua. ...Hengityskoneen kertakäyttöisiä letkuja kuivataan ja käytetään uudelleen, sillä niillä on toimitusvaikeuksia. Meno on kuin maailmanlopun edellä, eikä korona taistelu ole vielä edes alkanut. Lisäksi saa jännittää, perutaanko vuosilomani ja mikä on tulevien päivien työn kuvani. Ei paljon naurata! Alan vaihto edessä, kun tästä sopasta selvitään."*



Myös suojaamisen käyttöohjeistuksen sekavuus yllätti, sillä terveydenhuollossa suojaamisen käyttö ja ohjeistus on määriteltyä ja näyttöön perustuvaa. Nyt yllättäen kukaan ei osannut tai halunnut sanoa, miksi olemassa olevat ohjeet eivät päde, vaan uusia ja erilaisia ohjeita tuli jatkuvasti. Suojautumisohjeet koettiin sekaviksi, puutteellisiksi ja jatkuvasti muuttuviksi. Jatkuvasti vaihtuvilla ja toisensa kumoavilla ohjeilla paikattiin suojausohjeita ja pyrittiin suojaamisen säästöön olettaen, että annetut ohjeistukset luovat turvallisuuden tunnetta. Loppujen lopuksi sekavat ohjeistukset päinvastoin heikensivät sairaanhoitajien työturvallisuuden tunnetta ja työn hallinnan tunnetta.

- ✓ *"Esimerkiksi päivystyksessä on aika vaikeaa ajatella olevansa suojautunut, kun paljon koronatartunnoista on oireettomia. Kohortointi on hyvä asia, että saadaan varmat ja oireiset omalle alueelle, mutta muualle ei pitäisi luoda valheellista turvan tunnetta, koen että pitäisi antaa kaikille mahdollisuus käyttää edes suunenämaskeja ja laseja. Tuntuu että nyt melkein menisi mieluummin kohorttipuolelle, kun tiedät että ainakin saa suojautua."*
- ✓ *"Kotisairaanhoidossa aletaan käyttämään kankaisia suojausvälikappaleita, jotka ammattihenkilönä tyrmään työkäytössä täysin. Oireetonta koronapotilasta saa ohjeiden mukaan hoitaa kankaiset suu-nenäsuojan kanssa.. ala lähtee vaihtoon heti koronatilanteen jälkeen, 12 vuotta polkemista ja hampaiden kiristelyä riitti."*
- ✓ *"Tällä hetkellä mietin tosissani alanvaihtoa. Ei innosta ajatus työskennellä koronaepidemian etulinjassa työvelvoitteen alla. Hoitohenkilöstö joutuu järkyttävän paineen alle. Epävarmuus ja oman terveyden uhraaminen, mahdollisesti myös oman perheen terveyden vaarantaminen käyvät mielessä päivittäin. Xsairaalassa olemme opiskelleet kertakäyttöisten visiirien uudelleen käyttöä!! Mikäli asianmukaiset suojausvälikappaleet todella loppuvat, en aio hoitaa ainoatakaan potilasta. Lopuksi vielä: Yhteiskunta unohtaa kiitoksensa siinä kohtaa, kun palkkaneuvottelut aloitetaan uudelleen."*
- ✓ *"Toiset jää etätöihin, meidän on mentävä oman henkemme uhalla töihin. Kollegoita on sairastunut. Media informoi, että hoitohenkilökuntaa testataan. Eipä vaan testata. Minimimiehityksellä tehtiin tämä viikkoa töitä. Viidestä sairaanhoitajasta vain kaksi töissä. Muut karanteenissa. Yhdestä otettu vain näytteet. Palkka on jo muutenkin surkea työn vaatavuuteen nähden, saatikka nyt kun saa joutua venyttämään päivää kymmenen tuntiseksi ja riskeeraamaan terveytensä. Huolettaa myös asiakkaat, että sairastuttaa heidät puutteellisten ohjeiden ja kaikenkirjavien ohjeistusten keskellä. Kylläpä on tullut mieleen, että miksi en valinnut toista alaa."*

Suojausohjeita ja sen myötä ohjeistuksen kirjallisuus puhututti erityisesti työturvallisuuden vaarantumisen ja työsuojelun näkökulmasta. Moni koki, että organisaatioissa otettiin ikään kuin lupa poiketa työturvallisuusohjeista poikkeusolojen takia sekä unohtaa työsuojelu.

- ✓ *"Haluan nostaa esille työsuojelun roolin työpaikoilla pandemian aikana. Mitä se käytännössä tarkoittaa? Kukaan ei nyt valvo tai pidä huolta siitä, että hallituksen ohjeistuksia noudatetaan koskien hoitajien suojausta, testausta tai sijoittelua!"*
- ✓ *"Saman työnantajan eri työpisteissä (eri sairaalat) on täysin toisistaan poikkeavat ohjeet esim. suojavaarusteiden käyttämisen suhteen, vaikka työtilat ja potilaat ovat*

*samanlaisia. Sairaaloiden omat hygieniahoitajat tekevät toisistaan tietämättä omia ohjeita, jotka eivät ole missään linjassa keskenään. Hoitohenkilökunnan työturvallisuus tuntuu olevan varsin kaukana prioriteettilistalla, vaikka mediaan annetaan ymmärtää, että henkilökunnasta pidetään nyt erityisen hyvää huolta. Suututtaa lukea mediasta suoria valheita työnantajan puolelta vallitsevasta tilanteesta.”*

- ✓ *”On se kumma kun kohta ei tarvitse juuri mitään suojaimia, kun ne loppuu. Ei kuulemma covid tartu terveeltä iholta. Hyvä se on virastosta antaa määräyksiä, kun itse ei tarvitse mennä hoitamaan koronaan sairastuneita. Hoitajan henki ei ole minkään arvoinen. Pistää vihaksi. Orjatyö. Hyvä se on pomojen määrätä, kun ovat turvassa etätöyssä kotona. Vaihtuu ala nopsaan, kun tämä ohi. Palkka on pieni siihen nähde että oma terveys uhattuna. Eikä arvostusta tule. Ei paljoo siniset valot lämmitä. Otan ne vittuiluna. En ole enää ylpeä ammatistani.”*

Suojainpula ja ohjeistuksen epäselvyys kaatui sekin pitkälti esihenkilöiden harteille. Heidän piti yrittää taiteilla henkilöstön loputtomien aiheellisten kysymysten ja puuttuvien vastausten harmaassa välimaastossa. Esihenkilöiden tehtävänä oli turvata henkilöstöä ja toimintaa, mutta heillä ei ollut kunnollisia välineitä siihen.

- ✓ *”Hoitajat kysyy päivittäin, että voiko työnantaja määrätä / velvoittaa työntekijät hoitamaan koronaviruspotilaita ilman suojavarusteita. Tartuntatautilain mukaan, jos kyseessä on yleisvaarallinen tartuntatauti, tarvitaan hoitotoimissa asianmukainen suojavarustus ja työnantajan velvollisuus on huolehtia työntekijän työturvallisuudesta.”*
- ✓ *”Oheistuksen epäselvyys ja muuttuminen nopeasti haastaa lähiesimiestä. Etenkin henkilökunnan testaamisessa ohje ja käytäntö eivät vastaa toisiaan: ohjeen mukaan testataan, käytännössä testeihin ei pääse. Miten silloin tiedotat? Liikaa tiedotusta jätetty lähiesimiehen vastuulle.”*

#### **f) Naisvaltaisen alan arvostus näyttäytyy palkassa**

Koronapandemia sai sairaanhoitajat miettimään entistä enemmän, miten miesvaltaisista aloista jälkeen jäänyt palkka vastaa työn vaatimuksia. Palkka-asia on sairaanhoitajille yhtä kuin arvostus, vaikka pelkkä palkka ei yksin työniloa tuokaan. Monet korona-ajan vaateet yhdistettynä arvostuksen tunteen puutteeseen saivat sairaanhoitajat ja lähiesihenkilötkin miettimään, saisiko saman rahan jostain ilman, että tarvitsee uhrata omaa ja nyt läheistenkin terveyttä ja hyvinvointia työn takia. Koronapandemia nosti vaatimustaso monien mielestä kohtuuttomuuksiin.

- ✓ *”Arvostus on jo pitkään hoitoalaa kohtaan ollut huonoa ja tuntuu että vaaditaan enemmän ja enemmän mutta palkkakuopassa pysytään. Yleistyoaikaan siirrytty ja kikyät päälle. Tämä on semmoinen sortoala ettei toista. En voi käsittää yhteiskunnan arvoja.. Nyt lomat tod. Näköisesti Siirtyvät ja joustoja vaaditaan vain lisää ja odotetaan että me hoitajat venytään loputtomasti. Todella toivoisin asennemuutosta. Jo jonkun aikaa miettinyt hyvin vakavasti, että saman rahan saisi paljon helpommalla, miksi kuluttaa itsensä loppuun?”*

- ✓ *”Kaiken paineen keskellä teet samaa työtä kuin ennenkin, jatkuva kiire kantapäillä. Palkkapäivänä toteat, että tämäkö on korvaus tehdystä työstä, vastuun kantamisesta kriittisissä tilanteissa, oman ja läheisten terveyden riskeeraamisesta, valvotuista öistä ja kroonisesta univajeesta vuorotyön vuoksi. Ei lämmitä, ei. Pitäisi olla kiitollinen, kun on töitä. Olenkin, mutta millä hinnalla. Arvostuksen puute on läsnä liian vahvasti. Montako kertaa miettinyt alan vaihtoa, vaikka rakastan työtäni ja olen siinä hyvä? Joka viikko.”*

Samaan aikaan kevään ensimmäisen pandemia-aallon kanssa osuivat terveydenhuoltoalan palkkaneuvottelut, joiden tuottamaa tulosta odotettiin mutta samalla pelättiin. Naisvaltaisen alan palkkakuoppaa ei tunnuta haluttavan korjata ja se tulee sairaanhoitajien alalta paon myötä yhteiskunnalle kalliiksi.

- ✓ *”Olen ollut sh: na 22 vuotta. Ikinä ennen ei ole ollut alan vaihto ajatuksissa paitsi nyt. Altistan itseni ja perheeni koronalle mitättömällä korvauksella epätietoisuudessa, ajattelemattomien kanssaihmisten toimiessa välinpitämättömästi lisäten koko ajan meidän työtaakkaa. Kuntasopimuksien neuvotteluja jatketaan tänä aikana, aivan käsittämätöntä. Kun tämä on ohi, harkitsen tarkkaan jääkö enää tälle alalle. Ja valitettavasti niin tekee moni muukin.”*
- ✓ *”Harkitsen irtisanoutumista. Ja se palkkaus. Ei mitään extraa luvattu, vaikka vasten omaa tahtoani joudun. 27 v alalla, harkitsen irtisanoutumista. Virusta en pelkää, sen voi saada kaupastakin. Pahempaa tämä, että ei kysytä edes haluanko koulutuksen ja työn.”*
- ✓ *”Netissä villitsee keskustelu siitä, että sh ei tarvitse lisää palkkaa koska kutsumusammatti ja tiedossa jo opiskellessa, että huono palkka. Tämä saa vereni kiehumaan, sillä ei yhdenkään alan työnantajalla ole koskaan rahaa palkankorotuksiin. Paitsi että sitten on kun on pakko. Meinaan itse hakeutua syksyllä opiskelemaan, en tosin tiedä mitä, mutta ihan sama, kunhan se ei ole hoitoalaa.”*

Monet sairaanhoitajaopiskelijat olivat myös työssä koronapandemian ensimmäisen aallon aikana. Heille näyttäytyi hoitotyön arki kaikessa raadollisuudessaan.

- ✓ *Tuntuu, ettei henkeni ole minkään arvoinen, olen vain työvoimaa. Aion vaihtaa alaa heti, kun saan sairaanhoitajaopintoni loppuun. En voi ymmärtää, miten näin tärkeää ammattia arvostetaan näin vähän. Pelkään menoa pakkotöihin. Tiedän jo, että selkärangastani tullaan repimään kaikki irti, jos on mahdollisuus. Ja kun väsyn, minut korvataan seuraavalla. Ei tässä ole mitään järkeä enää.”*
- ✓ *Olen jo sairaanhoitajaopintojen aikana miettinyt alan vaihtoa ja se on mielestäni erittäin huolestuttavaa. Varmaan muutaman vuoden tätä vielä jaksaa, mutta jos mikään ei tule muuttumaan, aion todellakin opiskella itselleni uuden ammatin.”*

## 5.2 Tunnelmia varjostaneet ja valaisseet mielentilat

### 5.21 Epävarmuus, epätietoisuus, hallinnan tunteen puute, turvattomuus sekä arvotuksen puute varjostivat kielteisiä tunnelmia

Sairaanhoitajien kielteisiä tunnelmia yhdistivät epävarmuus, epätietoisuus, hallinnan tunteen puute ja turvattomuus sekä arvotuksen puute, jotka kietoutuivat pelon, huolen, ahdistuksen, syyllisyyden ja alanvaihtoajatusten ympärille. Ennakointiin, vahvaan osaamiseen ja työturvallisuuteen tottuneiden sairaanhoitajien työtä ja kokemusta rajoittivat epävarmuus, epätietoisuus sekä hallinnan tunteen puute ja turvattomuus, jotka näyttäytyivät koronapandemian ensimmäisen aallon aikana lähes kaikessa työssä sekä työn ja oman elämäntilanteen yhdistämisessä. Työ ja sen epävarmuus heijastuivat ennennäkemättömällä tavalla sairaanhoitajien omaan elämään. Työturvallisuus, työolosuhteet, työpaikka, työajat, vapaa-aika, työnkuva ja oma osaaminen olivat kietoutuneet epävarmuuden, epätietoisuuden ja sen myötä hallinnan tunteen murenemisen varjoon samalla, kun mielessä oli koko ajan uhka omasta ja läheisten turvallisuudesta. Epätietoisuuden määrä tuntui mahdottomalta, kun ei kenelläkään, ei edes johtajilla eikä valtion viranomaisilla tuntunut olevan varmuutta mistään.

- *”Epätietoisuus mitä tulee tapahtumaan ja milloin on päällimmäinen asia meillä töissä. Epävarmuus siitä miten toimitaan. Tuntuu että ohjeistus vaihtuu jatkuvasti. Pelko siitä, että hoitajien resurssit eivät riitä. Pelko myös siitä, että itse sairastuu tai sairastuttaa jonkun perheenjäsen.”*
- *”Epävarmuus, tasa-arvon puute, oma jaksaminen, lapsen päivähoidon vaihtuminen mahdollisesti työaikojen pidentämisen/ viikonlopputyön vuoksi, katkeruus, itse joudun etulinjalle ja toiset voivat syystä tai toisesta kieltäytyä asettumasta etulinjalle.”*
- *”Mutta tiedämmekö tarpeeksi, meillä ohjeet muuttuu koko ajan, tilanteet muuttuu koko ajan ja hirveä epävarmuus vallitsee keskuudessamme.”*
- *”Täydellinen epävarmuus, miten jatkan työtäni ja missä? Siirretäänkö minut toiseen työpisteeseen vastoin tahtoani? Riittääkö ammattitaitoni? entä jos sairastin, entä perheeni.”*
- *”Uusia ohjeita tulee joka päivä, kysymyksiin ei saada työnantajalta vastauksia, työntekijöitä ei tunnuta kuulevan tai kuuntelevan. Epävarmuus kalvaa joka päivä.”*
- *”Tuntuu että ainoa, mikä on varmaa, on epävarmuus.”*
- *”Epävarmuus ja tiedon puute, jatkuvasti muuttuvat ohjeistukset. Epävarmuus suojarusteiden riittävydestä. Huoli omien perheenjäsenten turvallisuudesta.”*
- *”Epävarmuus ja johdon toiminta on vienyt luottamuksen asioiden hoitamiseen.”*
- *”Lomien ja vapaiden epävarmuus.”*

- *”Epävarmuus tulevasta päällimmäisenä, miten tämä kaikki saadaan vedettyä hallitusti läpi.”*

Tämän kaiken synkensi ajatus arvostuksen puutteesta, joka myös kietoutui pelon, huolen, ahdistuksen, syyllisyyden ja syyllistämisen sekä alanvaihtoajatusten sekamelskaan. Samaan ajankohtaan sattuneet työsopimusneuvottelut synkensivät mieliä entisestään, kun sairaanhoitajat joutuivat jälleen kerran kuulemaan, että heille ei rahaa riitä.

*”Sairaalan yt-neuvottelut ja nyt meneillään oleva koronatilanne on saanut minut hoitajana kokemaan arvottomuuden tunnetta ja uupumusta, jollaista en elämässäni ole missään tilanteessa aiemmin kokenut. Se, että rakennuksia valaistaan on toki kiva pieni ele ja saattaa hetkellisesti piristää. Mutta missä näkyy Suomen valtion, hallituksen ja työnantajan arvostus meitä kohtaan? Ja jos tätä arvostusta ei ala näkymään, kuinka paha hoitajapula on tämän kriisin jälkeen? Sitä en uskalla edes vielä kuvitella.”*

- *”Lisäksi mielen vetää matalaksi se, että kuntatyönantajalta ei arvostusta työllemme näy. - Olen aina pitänyt työstäni ja monesti sanonutkin, että mitään muuta en haluaisi työkseni tehdä. Mutta nyt, nyt jos koskaan olen lähempänä alan vaihtoa. Nyt alan todella tosissani miettimään, mitä muuta voisin tehdä. Työ ei ole koko elämä vaikka sairaanhoitajana etenkin nyt siltä tuntuu...”*
- *”Alan arvostus vain sanahelinää. Jos peruspalkka ei nouse tämän koronan jälkeen, riittävästi, yhteiskunta tulee menettämään erittäin kokeneen ja hyvän hoitajan! Monet kollegat puhuneet samaa. Onko Suomessa tähän varaa?”*
- *”Palkka on sairaanhoitajille arvostuskysymys, mutta matalan palkan kanssa on jo vaikeaa tulla edes toimeen. Sairanhoitajat ovat kokeneet alan jo kauan aliarvostetuksi erityisesti alhaisen palkan takia. Moni kokee, että sairaanhoitajille ei koskaan löydy palkanlisää, vaikka epätasa palkkauksessa on räikeä esimerkiksi vastaavan koulutustason miesvaltaisten alojen ammattien palkkoihin.”*

## **5.22 Usko, toivo ja rauha valaisivat tunnelmia myönteisiksi**

Myönteistä asennetta ylläpitäneet sairaanhoitajat eivät kieltäneet myöskään negatiivisia tunteitaan, mutta päällimmäisenä heillä oli usko, toivo ja luottamus, jotka vahvistivat yhteishengen ja oman ammattiympäristön kokemuksiin.

- *”Luotan ja toivon siihen, että viranomaiset saavat rajoittavilla toimillaan epidemian pysymään hallittavissa jotta resurssimme riittävät. Pelkään oman ja työtoverieni jaksamisen puolesta. Pitää kuitenkin myöntää, että pelottaa.”*
- *”Epidemia aiheuttaa myös isänmaallisia tunteita, haluan taistella Suomen kansan puolesta tautia vastaan. Toivon että epidemia jää Suomessa arvioitua pienemmäksi.”*

- *”Ensihoidossa me ihan kirjaimellisesti painetaan etulinjassa hommia, toivotaan parasta ja tiedetään, että suurempi todennäköisyys on sairastua itse kuin olla sairastumatta. Siitä huolimatta lippu on korkealla ja suuri taistelutahto sekä yhteishenki tätä näkymätöntä vihollista vastaan. Tätä soisi olevan kaikkialla.”*
- *”Toistaiseksi jaksan uskoa, toivoa, että selviämme tästä voittajina. Silti pelkää, montako uhria taistelu virusta vastaan vaatii. En ole valmis. En halua. Mutta tiedän, että jokaisen meistä on pystyttävä tähän taisteluun. Yritän katsoa aurinkoon, rauhoittaa mieleni. Sanon itselleni: pidä pää kylmänä, en voi saada myrskyä tyyntymään. Sen sijaan voin tyyntyttää itseni. Myrsky menee kyllä ohitse. Pimeään jälkeen on aina edessä valoa.”*
- *”Pyrin säilyttämään rauhan itsessäni tämän ”kriisin” ytimessä ja mielestäni olen selvillä vesillä. Rohkaisen tähän kaikkia. Ja se Maalaisjärki kunniaan!”*
- *”Mieletön yhteishenki ja hyvä tekemisen meininki auttavat jaksamaan tässä poikkeuksellisessa tilanteessa. Työtä tehdään hyvässä hengessä, joustetaan ja painetaan eteenpäin. Takaraivossa painaa kuitenkin huoli; huoli omasta jaksamisesta, läheisistä, pelko tuntemattomasta. Käytännön tasolla pelottaa, mitä käy, kun suojaimet loppuvat tai jos henkilökunta alkaa sairastella? Jaksan vapaapäivänä nauttia auringosta, perheestä; kevään merkit antavat toivoa siitä, että tästäkin selvitään. Kannan ylpeyttä siitä, että olen Sairaanhoidaja ja pää pystyssä kohtaan vapaapäivien jälkeen taas seuraavan työvuoron.”*